

DE OORLOG, 1 september 1914
 [ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27803]

[Dinsdag 1 September 1914]

EDITIE VAN 2 UUR.

5

Inhoudsopgave 1 september 1914

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27803]	1
DE OORLOG	2
Op het Westelijk oorlogstooneel.	2
Een officieel Britsch oorlogsverslag.	2
Om en bij den strijd.	3
Berichten uit Gent.	6
De Duitsche lezing van het gebeurde te Leuven.	6
Van Maastricht naar Brussel.	7
De koninklijke familie.	8
Een zending.	8
De toestand in België.	8
Op het Oostelijk oorlogstooneel.	8
Een Duitsch relaas over de zegepraal op de Russen.	8
Oostenrijksche krijgsgevangenen.	9
Mededeelingen van officieele Russische zijde.	9
Op Zee.	9
De "Kaiser Wilhelm der Grosse".	9
FRANKRIJK.	9
Een gerucht.	9
Militaire maatregelen.	9
Een schenking.	10
DUITSCHLAND.	10
Een protest.	10
RUSLAND.	10
Geen oproer in Odessa.	10
DENEMARKEN.	10
Deensche paarden.	10
ALBANIË.	10
Albanië.	10
TELEGRAMMEN.	10
De Pauskeuze.	10
Nederland en de Oorlog.	10
Een gelukwensen van de Amerikanen.	10
Een bedanken aan de Koningin.	11
Mijnen in de Noordzee.	11
Steenkool voor Nederland.	11
Engeland en neutrale Staten.	11
Neutrale lading.	12
Zilverindustrie.	12
Een lezing over den oorlog.	13
Laatste Berichten.	13
De neutraliteit van Italië.	13
De "Neue Freie Presse".	13
BEURS EN NIJVERHEID.	13
Het probleem der fondsenbeurs.	13
Uit de Ver. Staten.	14
Oorlogsbeleeningskas.	14
Financieele maatregelen in Engeland.	14
[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27803]	15
DE OORLOG	15
De algemeene toestand.	15
Op het Westelijk oorlogstooneel.	16
Officieel Duitsch legerrapport.	16
Officieele Fransche berichten.	16
Om en bij den strijd.	16
Te Ostende.	18
Naar Antwerpen.	19
Op het Westelijk: oorlogsterrein.	20
Bij de kaart.	20

Naspeuringen van Paul Theelen: 1 september 1914

Op het Oostelijk oorlogstooneel.	21
Een keizerlijke dankbetuiging.	21
Uit het verre Oosten.	21
De Japanners in Kiautsjau.	21
Op Zee.	21
Trawlers gezonken.	21
Het zeegevecht bij Helgoland.	21
DUITSCHLAND.	22
Dagboek van den oorlog.	22
De politieke opvatting der sociaaldemocraten.	24
Duitsche reservisten in Turkije.	25
BELGIË.	25
Geen genade.	25
Beloonde helden.	25
Requisities in België.	25
FRANKRIJK.	25
De Duitsche vliegmaschine boven Parijs.	25
Voorzorgsmaatregelen in de Stelling van Parijs.	25
Censuur.	25
ENGELAND.	25
Aanbiedingen.	25
Een overeenkomst in zake home rule?	26
De stemming in het Empire.	26
Klachten over de censuur.	26
Het Lagerhuis.	26
OOSTENRIJK.	26
Aartshertog Jozef.	26
Bufferstaten.	26
RUSLAND.	27
Niet Petersburg maar Petrograde.	27
Rectificatie.	27
ALBANIË.	27
PORTUGAL.	27
Ex-koning Manuel's oproep tot de Portugeezen.	27
Draadlooze telegrafie.	27
AMERIKA.	27
Het Amerikaansche Roode Kruis.	27
TELEGRAMMEN.	27
De Paus-keuze.	27
VISSCHERIJ.	28
Duitsche logger binnengevlucht.	28
Nederland en de Oorlog.	28
Uit Maastricht.	28
Voor de militairen.	28
Internationaal verkeer met motorrijtuigen.	28
Op het Westelijk oorlogstooneel.	29
Gevangen Russen.	29
BEURS EN NIJVERHEID.	29
Verlenging van het Engelsche moratorium.	29
De Engelsche geldmarkt.	29
Het Fransche moratorium.	29
Nietigverklaring van concessies in Mexico.	29
Fransche Rente.	29
Amerik. Telegrammen.	29

OCHTENBLAD.

DE OORLOG

10 **Van het Westelijk oorlogsterrein. — Van het Oostelijk oorlogsterrein. — Om en nabij den strijd. — Wat een moderne oorlog kost. — Geen oproer te Odessa.**

Op het Westelijk oorlogstooneel.

Een officieel Britsch oorlogsverslag.

15 De volgende verklaring is door het Britsche ministerie van oorlog gepubliceerd: Het is onmogelijk, in groot lijnen aan te geven, welk het Britsche aandeel is geweest in de laatste operaties. Er is een vierdaagsche slag geweest den 23sten, 24sten, 25sten

en 26sten Augustus en gedurende een deel van deze periode waren de Britsche troepen belast in overeenstemming met de algemeene beweging van de Fransche legers, met het tegenhouden en terugdringen van de Duitsche voorwaartsche beweging, om zich daarna terug te trekken tot de nieuwe defensie-linies. Het gevecht begon Zondag te Bergen. Gedurende den dag en een gedeelte van den nacht werd de Duitsche aanval, die hardnekkig vooruitdrong en herhaald werd, geheel tegengehouden. Maandag den 24sten deden de Duitschers met een numerieke overmacht krachtige pogingen om het veilig terugtrekken van het Engelsche leger te beletten en het in de vesting van Maubeuge te jagen. Deze poging werd belet door de standvastigheid en handigheid, waarmede de Engelsche terugtrekkende beweging werd uitgevoerd. Evenals de vorige dagen werden den vijand zeer zware verliezen, veel grooter dan de onze, toegebracht. De Duitschers marcheerden in gesloten formatie en in enorme massa's telkens opnieuw voorwaarts om de Britsche linies te bestormen. De Engelsche terugtrekkende beweging werd den 25sten voortgezet met voortdurende gevechten, hoewel niet op zoo groote schaal als de beide vorige dagen. Tegen den avond van den 25sten bezetten de Engelschen de linie Cambrai-Landrecies-Le Cateau. Het was het plan geweest, den 26sten 's morgens vroeg de terugtrekkende beweging te hervatten, maar een Duitsche aanval, waaraan niet minder dan 5 legerkorpsen deelnamen, was heftig en van zoo dichtbij, dat het eerst inden namiddag mogelijk was, dit plan uit te voeren. Het gevecht van den 26sten was het hevigste en het wanhopigste. De troepen boden een hardnekkigen en schitterenden tegenstand aan de groote overmacht, tegenover welke ze stonden, en waarvan ze zich eindelijk losmaakten in goede orde, hoewel met ernstige verliezen en onder zeer zwaar artillerie-vuur. De vijand veroverde geen geschut, behalve dat, waarvan de paarden gedood waren en dat door ontplofbare granaten was vernield. Sir John French schat dat in deze periode van 23 tot en met 26 Augustus zijn verliezen 5 à 6000 man bedragen. Aan den anderen kant zijn de verliezen, door de Duitschers geleden in hun aanval op het open veld en ten gevolge van hun gesloten formatie, buiten verhouding tot de onze. Als voorbeeld mag genoemd worden, dat op den 26sten Augustus te Landrecies alleen een Duitsche infanterie-brigade vooruitdrong in de meest gesloten orde in een nauwe straat, die zij geheel en al vulde.

Onze mitrailleurs werden van het eind der stad overbracht om op dit doel te vuren. Het hoofd van de colonne werd weggevaagd. Een vreeselijke paniek volgde en men schat dat niet minder dan 800 of 900 doode en gewonde Duitschers alleen in deze straat lagen. Een ander incident, dat nog uit zoovele andere mag worden gekozen, was de charge van de Duitsche garde-cavaleriedivisie op de twaalfde Britsche infanteriebrigade, waarbij de Duitsche cavalerie met groote verliezen en wanorde werd teruggeworpen. Dat zijn voorbeelden van wat tijdens deze gevechten over vrijwel het geheele front plaats had en de Duitschers hebben elk voortrukken sedert den 26sten duur moeten betalen. Behalve dan wat de cavalerie-gevechten betreft, is het Britsche leger niet getroffen, het heeft gerust en heeft zich hersteld na zijn inspanning en schitterende verrichtingen. Versterkingen tot het dubbele van de geleden verliezen, zijn reeds aangekomen. Alle kanonnen zijn vervangen en het leger is nu gereed deel te nemen aan de volgende groote botsing met onverminderde kracht en ongebroken élan. Heden ook is het nieuws gunstig. De Engelschen zijn niet in gevecht geweest, maar de Fransche legers, die op hun rechter- en linkervleugel heftig voorwaarts drongen, hebben voorloopig den Duitschen aanval tot stilstand gebracht. Sir John French meldt, dat op 28 Aug. de vijfde Britsche cavalerie-brigade, onder generaal Chetwode, een schitterend gevecht leverde met de Duitsche cavalerie, waarbij het twaalfde regiment lanciers en de Royal Scots Grenadiers den vijand de nederlaag toebrachten. Tal van vijanden werden op de vlucht aan de lansen geregen. Men moet bedenken, dat de operatiën in Frankrijk zeer uitgestrekt zijn. Hoewel wij slechts op een vleugel staan van het geheele slagveld, is de strategische positie van ons en onze bondgenooten, zoo, dat terwijl een beslissende overwinning van onze wapens in Frankrijk waarschijnlijk noodlottig voor den vijand zou zijn, de voortdoring van het verzet door de Anglo-Fransche legers zoodanig dat 's vijands beste troepen worden vastgehouden, indien het kan worden bestendigd, slechts kan leiden tot een voor ons en onze bondgenooten, volkomen bevredigend einde.

75 **Om en bij den strijd.**

MAASTRICHT, 30 Augustus. Wij verlaten de brandende stad. Langzaam begon er wat leven te komen op het pleintje voor de goederenloods, waar wij den nacht hadden doorgebracht in onze auto, tusschen twee doode paarden. Het plein was afgesloten door een ijzeren hek op een laag steenen muurtje. Daarachter liep een weg met boomen, en door die boomen zagen wij uit op de brandende stad. Een kille nevel, rood schijnend door het hevige vuur, hing zwaar over dit alles neer, en maakte nog grauwer de afgebrande smeulende bouwvallen aan den weg waarop wij uitzagen. Nu, in het komende

85 licht, durfden wij wel wat rondlopen op het pleintje. Wij kropen bij een vuur, dat was aangelegd voor een wachthuisje schuin tegenover ons. Daar kwamen ook soldaten, afgeloste schildwachten, en eindelijk ook zij, die geslapen hadden in de buurt, op de steenen of lekker op stroo, tusschen de paarden in de goederenloods. Ook kwam daar de chauffeur van de vrachtauto, die den vorigen avond zoo lang met ons had gepraat. Maar de ochtend was druilerig en kil, en groot was de somberheid van de afgebrande stad in
90 het vale ochtendlicht. Het praten wilde niet vlotten nu. Wij kwamen weer terug bij onze auto, en maakten een plan op voor den dag. Ons plan om door te gaan naar Brussel, moesten wij nu wel wijzigen. Want den brand van Leuven moesten wij toch wel melden aan onze kranten, en wat zou ervan terecht komen als wij doorgingen naar Brussel ? Wanneer zouden wij weer terug kunnen? Zoo was 't dan wel beter om maar
95 direct terug te gaan naar Maastricht, - en dan te probeeren van daar uit opnieuw een tocht te wagen. Er was echter een moeilijkheid. Wij hadden namelijk iemand meegenomen uit Holland die in Brussel woonde, en die zich onder onze hoede wel in België had gewaagd. Hij moest dus in elk geval naar huis gebracht. En zoo besloten wij, dat één van ons mee naar Brussel zou gaan om den man daar te brengen, en dan, naar gelang van
100 de omstandigheden, terug komen of in Brussel blijven, en dan den wagen leeg terug sturen om ons beiden, die in Leuven bleven wachten, weer naar Maastricht te brengen. Maar daarvoor moesten wij weer nieuwe Passierscheine hebben, die konden wij van den stationscommandant niet krijgen vóór negen uur. Tot zoo lang moesten wij dus in elk geval nog wachten. Gelukkig kwam weer de jonge luitenant van den vorigen avond, die
105 ons noodigde om mee te deelen in het soldaten-ontbijt van brood met koffie. Wij kwamen te zitten op wat half verbrande stoelen, rond een tafel, midden op het pleintje. Daar vlak bij was een vuur aangemaakt, een groote ketel koffie erboven, en een soldaat bracht ons koffie in de aluminium bekertjes der soldaten en sneed ons groote plakken brood, waarop hij rijkelijk de hevigzoute Schmalz smeerde. Met ons
110 zaten daar tien, twaalf soldaten en hun jongen luitenant, kameraadschappelijk, zonder veel gedachte aan meerdere en mindere. De warme koffie en het brood maakten de stemming wat lossier. Er kwamen grappen los, waarbij de luitenant hartelijk mee vertelde en mee lachte. Dat gaf wel even een opluchting in de grauwe ellende die wij bijwoonden, daar in die alom brandende stad.
115 Maar 't duurde niet lang. Want de soldaten moesten aan het werk, de lichte kanonnen weer terug halen die den pacht een twintig meter van ons af, vlak voor het hek waardoor wij gereden waren, hadden opgesteld gestaan, gericht op het stationsplein. Ook moesten de paarden verzorgd worden in de goederenloods. En er bleef geen een over bij het tafeltje dan de schildwacht, die daar nog wat zitten bleef bij ons, spelend met zijn geweer. Maar 't scheen dat wij hem niet bevielen, hij stond op en ging staan
120 weer, tegen het hek aan, praatte liever met de schildwachten aan den anderen kant van het hek, op den weg, en met de soldaten die daar voorbijgingen, tegen wie hij hevig grauwe grappen riep met schorre stem. Intusschen kwam uit het wachthuisje schuin tegenover ons een groep armzalig schuwe menschen naar buiten, vrouwen, en kinderen, tegen elkaar te hoop gedoken in angst en verschriktheid. Erbij waren drie, vier
125 soldaten, de geweren schuin geheven, klaar om te stooten met de bajonet, of om te schieten. Wij hoorden dat 't gijzelaars waren, gevangen den vorigen dag. Bij ieder schot dat nog uit de stad kwam, zou er één gijzelaar worden doodgeschoten. Na een poos kwamen weer wat soldaten rond het tafeltje. Zij hadden groote pakken
130 prentbriefkaarten, geroofd uit de stad. Daar zochten zij uit die zij 't mooiste vonden, en met potloodstompjes gingen zij er op krabbelen groeten aan hun ouders, aan hun vrouwen, hun meisjes. De veldpost zou wellicht gauw weg kunnen gaan, per trein, naar Aken. Ook de luitenant kwam daar zitten schrijven, en toen hij klaar was daarmee, bleef hij nog wat praten. Meest natuurlijk over den oorlog, over het
135 Duitsche succes, dat niet zou eindigen. Ook over den brand van Leuven, en over de "noodzakelijkheid" om de steden en dorpen in brand te steken. Daarbij kwamen weer al de verklaring, die wij al kenden, van de machinegeweren en het opstoken door burgemeester en geestelijken. Dan vertelde hij ook van Engelsche krijgsgevangenen, die zij hadden gemaakt bij Bergen, en wat die hadden meegedeeld: dat zij al vier
140 weken vóór den oorlog waren opgeroepen om over te steken naar Frankrijk, waar zij te zamen met de Franschen manoeuvres zouden houden, en dat zij pas gehoord hadden van oorlog toen zij in Frankrijk waren aangekomen. Na al dit vertelsel praatten wij wat over koetjes en kalfjes, - en, wat jaloersch, zei mij de luitenant, dat ik nog zoo netjes geschoren was. Hij zelf zag eruit als een
145 Turk, vond-ie. Toen bood ik hem mijn scheergerei aan dat ik bij mij had, in mijn tasch, en kinderlijk blij, stond hij gauw al zich te scheren, tegen den muur van de loods, voor een spiegeltje, een blinkend bazaarvod, ook al geroofd uit den brand. En, wat links, kwamen soldaten mij vragen, of zij óók zich mochten scheren, - ik vond 't best, en 't werd een heele vreugd, die scheerpartij daar op de keien, vooral ook om

Naspeuringen van Paul Theelen: 1 september 1914

150 de genoeglijkheid van de menschen dat zij zich nu eens, zoo onverwacht, konden
scheren met een gilette. Ik moest 't hun wijzen hoe 't ding gebruikt werd, – en dan
waren ze blij om 't speelsche geval, en na afloop bevoelden ze trotsch telkens hun
weer gladde gezichten. Eindelijk konden wij bij den commandant terecht en kragen de
155 benodigde papieren. En weg snorde de auto, het hek uit, in de weer opgeleefde drukte
van het stationsplein, daar in de brandende stad. Wij beiden bleven achter, met de
afpraak dat als de auto al te lang weg bleef, wij maar moesten zien per trein naar
Aken te komen en dan van daar over Vaals naar Maastricht. Best.
Wij wachten, zittend met de soldaten rond het tafeltje. Eerst ging dat goed, – maar
160 langzaam aan werd 't weer fel luguber. Telkens kwamen soldaten het pleintje op met
grote manden of tasschen of zakken, die zij lachend leeg maakten bij het tafeltje.
Meest kwamen er flesschen uit, volle flesschen wijn, en sigaren en sigaretten. Maar
ook was er van allerlei gerei, pantoffels, en klokjes en horloges en armbanden, en
ringen en ondergoed. Brooddrongen wrongen de soldaten de armbanden om hun polsen tot
165 zij stuk knapten, – dan werden zij weggesmeten. Allen liepen zij rond met zwaar
dampende bandjes-sigaren, en de doosjes sigaretten werden kwistig uitgedeeld aan de
kameraden. Die gingen er dan zelf ook op uit, en kwamen later terug met nieuwen buit.
Zoo als gespeeld en gekwist werd met de sigaren en 't prulgerei, werd er ook
omgesprongen met den wijn. Flesch na flesch werd opengetrokken en leeggeschonken in
170 de straat, met een grauwend "Zeug!" En de stemming werd fel en hartstochtelijk.
Vooral de schorre schildwacht kwam los. Hij vertelde hoe hij huisgehouden had den
vorigen dag onder de burgers, – met beestig lachend gezicht. Hij vertelde hoe hij de
menschen liet geknield liggen, het hoofd gebogen tegen een muur, liefst op rijtjes
175 van vier of vijf, om ze dan stuk voor stuk een schot in den nek te "knacken". Hoe hij
overigens de menschen geen schot waard vond eigenlijk, de patronen waren te duur voor
hen, – liever drukte hij ze een bajonet in 't lijf en draaide die een paar keer om...
Hij vertelde nog veel meer details, – zóó afgrijselijk, zóó schauw beestachtig, dat
je een gevoel kreeg om te zullen flauw vallen. Toch waren dit geen beroepssoldaten.
180 't Was alles landweer. Zóó uit hun vreedzaam werk gekomen, waren zij in enkele weken
verworden tot erger dan beesten.
't Wachten werd afschuwelijk. En 't duurde zoo lang. Twee uur, drie uur, langer nog,
en de weg naar Brussel was toch maar 22 K.M. Eindelijk besloten wij dan maar aan den
commandant een biljet voor den trein naar Aken te vragen, om in godsnaam weg te komen
185 uit deze afschuwelijke hel. Wel wisten wij niet, wist niemand, wanneer, er een trein
zou zijn naar Aken, maar wij zouden dan tenminste in het station kunnen wachten en
niet hoeven blijven tusschen deze half dronken beesten. Wij kregen dadelijk een
Passierschein naar Aken en gingen naar het station om te probeeren of wij iets
vernemen konden van een trein. Wij zochten het heele station, door, scharrelend door
190 wachtkamers en bureaux en langs perrons, langs en over slapende soldaten heen, door
hoepen ransels en geweren aan rotten, – wij kwamen terecht in een zaaltje waar op
bedden de gewonden neerlagen die wij er den vorigen avond hadden zien komen, het
heele station was vol met soldaten, maar niemand was er die ons kon inlichten omtrent
een trein. 't Eenige, zei men, wat wij konden doen, was kalm afwachten tot er een
195 trein naar Aken zou komen. Wij gingen dus nog even terug naar het stationsplein om
daar den schildwacht te vragen of hij den chauffeur, – als hij nog kwam, – wilde
zeggen dat wij in het station waren, – en mét kwam daar onze auto aan. Doordat de
heele weg van Leuven naar Brussel bezet was geweest met convooien, had hij maar
langzaam kunnen rijden. Bovendien had hij wel een uur moeten rondscharrelen om de
200 stationsplein twee soldaten opgedaan, oude kerels al, van de Landsturm, – die naar
Tirlemont moesten. Hij wou ze wel graag meenemen, 't leek hem veiliger. Wij hadden er
niet tegen en dus pikten wij de twee oudjes op om hen mee te nemen naar Tirlemont.
Zij hadden groote nieuwe koffers bij zich, ieder een, die open puilden van de
205 volheid. Grijnzend vertelden zij dat zij expres van Tirlemont gekomen waren om in
Leuven "boodschappen te doen". En ze waren extra goedkoop uit geweest... Wij namen
afscheid van den beminnelijken luitenant en onze lugubere vrienden en reden weg, –
uiterst dankbaar dat wij de ellendige doodenstad konden verlaten. Wij hadden ons
duidelijk den weg laten wijzen waarlangs wij uit de stad konden komen naar den kant
210 van Tirlemont. Linies om, dan rechtuit, dan de brug over, en dan maar steeds recht
door. 't Ging langs verbrande huizen, waar nog de rook af wolkte, 't ging langs
lijken weer, – ik zag vier geestelijken achterover liggen, naast elkaar, – 't ging
langs doode paarden – hoe afschuwelijk is een doodgeschoten paard! – 't ging onder
neerhangende tramdraden door, – 't was een afschuwelijke tocht. En de twee oude
215 kerels met hun tasschen en hun geweren, – zijgrijnsden. Eindelijk kwamen wij dan
toch op den weg buiten, – 't begin van den weg naar Holland, – gelukkig Holland! Dit

was Vrijdagmiddag om één uur ongeveer. Hoe 't gekomen is dat wij eerst Zaterdagmiddag in Holland zijn aangekomen, zal ik in een volgenden brief vertellen.

Berichten uit Gent.

220 GENT, 31 Aug. (Reuter.) De eerste ban van de burgerwacht is vanmorgen opgeroepen. De spoorweg- en telegraphische verbindingen zijn met Grammont hersteld. De militaire overheid verzocht aan het spoorwegbestuur om de kaartjesuitgifte naar Antwerpen tot een minimum te beperken. Ten gevolge hiervan konden duizenden personen, die
225 benoedigdheden wilden brengen aan verwanten, die te Antwerpen onder de wapens staan, niet vertrekken. Deze maatregel is genomen om te verhinderen dat de voorraden hier verminderen en tevens om te beletten dat spionnen door de menigte zouden kunnen heensluipen en zoo zich inlichtingen zouden kunnen verschaffen over de troepensterkte op verschillende forten.

230 **De Deutsche lezing van het gebeurde te Leuven.**

Het ministerie van buitenlandsche zaken te Berlijn heeft den consul-generaal te Amsterdam de volgende ambtelijke mededeeling toegezonden over het gebeurde te Leuven: De stad Leuven was door de overheid overgegeven. Maandag 24 Augustus werd een aanvang gemaakt met de uitlading van troepen. De inkwartiering en het verkeer met de burgerij
235 had plaats op vriendschappelijke wijze. Dinsdagmiddag 25 Aug. rukten troepen - afdeelingen, nadat bericht was gekomen, dat een uitval uit Antwerpen te verwachten was, naar die stelling op. De commandeerende generaal begaf zich per auto naar het noorden. Slechts eenig geschut en een bataljon landstorm bleven achter. Toen de rest van den staf den generaal met de paarden wilde volgen en zich op de Markt gereed
240 maakte voor den af marsch, werd uit de omliggende huizen gevuld. Alle paarden werden gedood, vijf officieren gewond, van wie één ernstig. Tegelijkertijd werd op ongeveer tien andere plaatsen van de stad het vuur geopend. Ook werd geschoten op juist aangekomen troepen op het Stationsplein en op een binnenrijdenden militairen trein. Er valt niet aan te twifelen of het gold hier een weloverlegd plan om te handelen in
245 verband met den uitval uit Antwerpen. Twee geestelijken die betrappt werden op het uitdeelen van patronen, zijn standrechtelijk doodgeschoten. Het straatgevecht duurde tot Woensdagmiddag, toen het aan de inmiddels aangekomen troepen gelukte meester van den toestand te worden. De stad en de noordelijke voorstad stond op verschillende punten in brand. Thans zijn ze waarschijnlijk geheel verbrand. De Belgische regeering heeft sinds geruimen tijd de algemeene wapening van het volk tegen den
250 binnendringenden vijand georganiseerd. Wapendepots zijn ingericht, waar elk geweer voorzien was van den naam van den burger, die er mede moest worden bewapend. Spontane volkswapening is op voorstel der kleine mogendheden op de Haagsche Conferentie als in overeenstemming met het volkenrecht erkend, in zooverre de wapens openlijk worden
255 gedragen en de krijgswetten worden nageleefd, doch een en ander slechts ter bestrijding van den aanrukkenden vijand. Hier echter had Leuven zich reeds overgegeven. Daarmede had de bevolking afgezien van eiken tegenstand. Dé stad was door de Deutsche troepen bezet. Niettemin greep de burgerij de besmetting en de later komende troepen, die, ten gevolge van de
260 welwillende houding van de bevolking per spoor en per auto kwamen, aan alle kanten aan en richtte een moorddadig vuur op hen. Het betrof hier dus niet meer een volkenrechtelijk toegelaten verdedigingsmiddel! ook niet een veroorloofde krijgslist; doch een misdadige overval door de burgerij, welke des te afkeurenswaardiger is, daar hij van te voren beraamd was in verband met den uitval uit Antwerpen. De wapens
265 werden niet openlijk gedragen. Vrouwen en jonge meisjes namen deel aan den strijd, staken gewonden de oogen uit. Het barbaarsche optreden van de Belgische bevolking in bijna alle door de Duitschers bezette streken heeft dezen niet alleen gerechtigd tot de strengste maatregelen, maar ook daartoe gedwongen uit zelfbehoud. De kracht van het verzet van de bevolking blijkt wel daaruit, dat men te Leuven 24 uur noodig had
270 om dat verzet te breken. Dat bij dezen strijd Leuven voor het grootste deel vernield is, betreuren wij zelf ten zeerste. Zulke gevolgen zijn onzerzijds natuurlijk niet bedoeld, maar kunnen in dezen franc-tireursoorlog niet vermeden worden. Wie het goedhartige karakter van onze troepen kent, kan niet in ernst gelooven, dat zij vernielzuchtig zijn. De volle verantwoordelijkheid voor de gebeurtenissen draagt de
275 Belgische bevolking, die zichzelf buiten de wet en het recht heeft gesteld, en de Belgische regeering, die met misdadige lichtzinnigheid het volk heeft opgezet tot in strijd met het volkenrecht zijnde handelingen en die niets gedaan heeft, niettegenstaande onze herhaalde waarschuwing na het gebeurde te Luik, om de burgerij op te wekken tot een meer vredelievende houding.

280

Van Maastricht naar Brussel.

Onze correspondent te Maastricht schrijft ons: Een Maastrichtenaar, die gisteren per auto den tocht van daar naar Brussel ondernam om eene dame te halen, vertelt ons daarvan het volgende. Nadat ik bij den Duitschen vice-consul mij van een pas voorzien had en een schriftelijk bewijs geteekend, dat, wanneer de auto door Belgen of Duitschers opgevraagd zou worden, ik daardoor alleen aansprakelijk was, gingen we om 7 uur 's morgens de stad uit. Allereerst naar Tongeren. Reeds een eind voor het stadje en in de Maastrichterstraat waren de meeste verwoestingen aangericht. Daar toch waren de Duitschers van uit Visé komende het plaatsje binnengetrokken. Verderop in 't stadje was weinig vernield, maar er rondom heen stonden op afstanden kanonnen. Den bewoners was aangezegd, dat op het eerste alarmschot Tongeren platgeschoten werd. Van hier ging het naar St. Truyen. Ook hier dezelfde toestand als in Tongeren. We namen den weg van St. Truyen naar Tirlemont. Ook Lier overal straten afgebrand. In Tirlemont werd een klooster met 200 kloosterbroeders bewaakt. Het consigne was: dat als er geschoten werd, het klooster verbrand zou worden. Ontelbare malen werden we aangehouden, doch na het in orde bevinden van de passen en eenige sigaren en sigaretten konden we vrij verder. Tot aan Loosdrecht. Nadat we hier tweemaal stilgehouden hadden en men ons verzekerde, dat we verder konden rijden, worden we aan het commandantshuis door den naar buiten schietenden luitenant aangeropen. Sofort halten oder ich schiesse. Nadat we ons gelegitimeerd hadden en op het hooren dat we Hollanders waren, werd hij toeschietelijker en een Duitse courant, die we hem gaven, maakte hem zelfs beleefd. Verder hebben we geen moeilijkheden ondervonden, ja, waren ze voorkomend. Dicht bij Tervuren, waar marcheerende troepen en geschut den geheelen weg besloegen, werd plaats voor ons gemaakt, zoodat we met de auto verder konden.

Een aanblik, dien we echter nooit vergeten zullen, was Leuven en omgeving. In het dorpje Corbeek, dat geheel verlaten scheen, verliet ik even de auto en wilde eens een kijkje nemen. Maar het eerste huisje, dat ik binnentrad, was zoo ontrederd en een hond, het eenige levende wezen keek me zoo onheilspellend aan, dat ik mijn tocht niet verder voortzette. Een pastoor, die Vlaamsch sprak kwam uit een der zijwegen en vroeg ons, of wij even met hem megingen naar een dichtbijgelegen kasteel, waar hij gewoon was de Mis te lezen. Daar woonde de eigenaar met zijn 6 dochters. Het kasteel was verlaten. Het licht brandde er en de tafel was nog gedekt, zooals de officieren die misschien hadden verlaten. De bewoners waren verdwenen. Maar al, wat er kostbaars in het kasteel was, lag vernield. De schilderijen stukgesneden of uit de lijsten genomen, venetiaansche spiegels vernield, kasten opengebrosen en stukgetrapt, al het linnengoed overhoop, kortom, 't was of er een orkaan door het slot geraasd had. De kalender wees aan Dinsdag 25 Augustus. Dus blijkbaar is deze verwoesting in den nacht van Dinsdag op Woensdag aangericht. Ontdaan over dit tooneel ging het naar Leuven. Maar wat wij daar zagen, was gewoonweg verschrikkelijk. De buitenwijken stonden er nog. De binnenstad brandde steeds. En de lijkenlucht der doode menschen en paarden maakte het voortgaan bijna onmogelijk. De wachten rieden ons dan ook aan een anderen weg te nemen. Om 2 uur kwamen we te Brussel aan. De Place Roger voor de Gare du Nord leek uitgestorven. We gingen zorgen voor een pas om weer uit Brussel weg te komen en troffen daar toevallig een in Brussel wonenden Maastrichtenaar, broeder van een onzer kennissen, zoodat we voor hen de groeten konden meebrengen. Hij ook liet zijn pas klaarmaken, doch was nog niet vast besloten Brussel te verlaten.

Hij ondervond geen last, de levensmiddelen waren er niet duur en het zou alleen het afschrikwekkend voorbeeld van Leuven zijn en de mogelijkheid, dat dit zich in Brussel zou herhalen, dat hem het plan om heen te gaan in overweging deed nemen. Er zijn treinen van de legatie, die de Hollanders over Luik naar Aken brengen. Van daar kunnen ze per elektrische tram naar Vaals en dan verder per auto naar Maastricht. Om niet weer dien akeligen indruk van Leuven te hebben, gingen we over Wavre en Jodoigne tot Tirlemont en verder onzen gewonen weg terug. Een hevig opzettende mist maakte, dat we langzaam moesten rijden en slechts 15 K.M. per uur vorderden, ook al, omdat we telkens moesten stoppen. In Vroenhoven bij de Nederlandsche wachten was de boom gesloten en liet men ons niet door. Men hield ons voor Duitschers. Alleen mijn bekendheid met een der wachten, die den commandant ging roepen, maakte, dat we doorgelaten werden. En zoo kwamen we te 11 uur 's avonds in Maastricht aan. Dien tocht zullen we echter zoo gauw niet vergeten. We hadden op onze auto een oranjevlaggetje met Nederland er op, omdat de nationale vlag niet meer gevoerd mag worden. In Tirlemont lagen plakaten klaar, waarbij de Duitse regeering bekend maakt, dat zij het thans in België bezette gebied als een Duitse provincie beschouwt.

De koninklijke familie.

ANTWERPEN, 31 Aug. (Reuter.) De prinsen en de prinses zijn vertrokken naar Engeland, waar zij de maand September zullen doorbrengen. De koningin begeleidt hen, maar zal binnen eenige dagen naar Antwerpen terugkeeren.

350

Een zending.

Onze Antwerpsche correspondent seint: Een zending, samengesteld uit Carton de Wiart, minister van justitie, en Saedeleer, Hijmans en Vandervelde, Staatsministers, is hedenochtend vertrokken naar Londen en verder naar de Vereenigde Staten.

355

De toestand in België.

Onze Antwerpsche berichtgever seint d.d. 31 Aug.: De algemeene toestand is volgens officieele mededeelingen heden dezelfde gebleven. De Duitsche troepen die Aerschot hebben verlaten, lieten slechts kleine detachementen achter. Het spoorwegverkeer is in een groot gedeelte der Kempen hersteld. Mechelen is hedenmorgen te 9 1/4 uur opnieuw beschoten. De beschieting duurde ongeveer een uur. De stad werd echter niet meer bezet door Belgische troepen

360

Op het Oostelijk oorlogstooneel.

Een Duitsch relaas over de zegepraal op de Russen.

BERLIJN, 31 Aug. (Eigen bericht.) De oorlogscorrespondent van het "Berliner Tabsblatt" meldt over de overwinning aan de oostgrens: Wij komen in Hohenstein, een vriendelijk stadje van 30,000 inwoners. Maar in stede van vriendelijkheid, heerscht hier de oorlog in al zijn verschrikking. Alles lag in puin, niets is staan gebleven. Hier kronkelen zware rookwolken omhoog, daar slaan de vlammen uit, een ondraaglijke hitte verspreidend. Gedoode Russen liggen in de straten naast dood vee. De verpestende lucht is nauwelijks te verdragen. Drie dagen hebben de Russen hier huisgehouden, toen zijn ze verjaagd. Onze zware artillerie, die voortreffelijk werkt, maakte hun het afscheid zeer warm. In kelders verborgen en verbarricadeerd vond men nog Russen, die eenige landweermannen verraderlijk doodschoten. Deze moordenaars werden gefusilleerd. De gemengde landweerbrigade heeft bij Hohenstein uitnemend zich gehouden. Zij moest den eersten stoot opvangen der Russen, die naar het noordwesten wilden doorbreken – de zware artillerie greep hier echter in. De weg dien wij reden was ook door de landweer genomen, ondersteund door de rechter nevendivisie en noordelijk door het van Allenstein komende legercorps. Na een hevig gevecht werden de Russen teruggeworpen en vele duizenden gevangenen gemaakt. Kanonnen en mitrailleurs vielen in onze handen. De Russen werden oostelijk tegen de meren teruggedrongen. Tegelijkertijd greep het zuidelijk van de landweer staande legercorps over Neidenburg met sterk gehavenden rechtervleugel in den strijd in. Noordelijk van de

365

370

375

380

385

390

De successen zijn nog niet geheel te overzien. Men telt voorloopig 30,000 gevangenen, onder wie vele hogere officieren. Zondag duurden de gevechten met een teruggeweken Russisch legercorps nog voort. Bij Neidenburg woedden allerhevigste partieele boschgevechten, waarin de Duitschers de overhand behielden. Wat onze troepen kunnen verduren, toonden de des middags door Hohenstein trekkende afzonderlijke afdeelingen cavalerie, infanterie en artillerie, bijna uitsluitend reserve-formaties. Flink en kranig zaten de soldaten te paard, stram werd gemarcheerd; de stemming was goed, niettegenstaande al de gedurende de laatste dagen doorgestane vermoeienissen. De "Vorwärts" schrijft: Het menschenmaterieel van het Russische leger is zeer verschillend; tegenzin in den strijd, wild fanatisme, barbaarsche brutaliteit, list en gemeenheid wisselen elkaar af. Dikwijls vertoonen zich kleine troepjes met witte doeken aan de bajonetten. Vertrouwen de Duitschers dan de zaak en maken zij zich gereed den vijand te ontwapenen, dan slaat plotseling uit verdekt opgestelde mitrailleurs een kogelregen in hun gelederen. Op die wijze hebben de Duitschers reeds herhaaldelijk aanzienlijke verliezen geleden. Dan weder blijkt, dat er bij de Russen velen zijn, die slechts gedwongen soldaat zijn en die in de Duitschers de bevrijders zien van het Tsarisme. Zij maken van de eerste de beste gelegenheid gebruik zich over te geven. Zoo deed bijvoorbeeld de geheele elfde compagnie. De Russische officieren weten, dat zij niet op hun mannen vertrouwen kunnen. Achter elke gevechtlinie bevinden zich officieren, die een ieder neersabelen, die vluchten wil. Onder de

395

400

405

410

soldaten, die zich gevangen geven, bevinden zich vele Duitsch-sprekende elementen.

Oostenrijksche krijgsgevangenen.

415 De Britsche legatie te 's-Gravenhage deelt mede, dat een Russische officieele bekendmaking vaststelt, dat bij de krijgsverrichtingen, vermoedelijk bedoeld in het Oostenrijksche communiqué, het Russische leger 4000 krijgsgevangenen maakte en kanonnen en veel ammunitie veroverde. De 15de Hongaarsche divisie werd verslagen en heele regimenten krijgsgevangen gemaakt.

420

Mededeelingen van officieele Russische zijde.

Het Russische gezantschap te 's-Gravenhage heeft de volgende inlichtingen ontvangen nopens de verrichtingen van het Russische leger: In Oost-Pruisen zijn nieuwe vijandelijke strijdkrachten verschenen in de streek van Osterrode, die op 425 verschillende punten aanvallende bewegingen hebben beproefd. Op het gevechtsterrein in Galicië hebben onze troepen het aanvallend optreden ten zuiden van Lublin hervat, waar het veld bezaaid is met lijken van Oostenrijkers. De gevechten in deze streek zoowel als in die van Tomachen zijn van zeer hardnekkigen aard. Een groot aantal gevangenen, kanonnen, mitrailleuses en schietvoorraad vielen in onze handen. In de 430 richting van Lemberg hebben wij Bruhovice bereikt.

Op Zee.

De "Kaiser Wilhelm der Grosse".

435 BERLIJN, 31 Aug. (W. B.) Officieel wordt gemeld, dat volgens een bericht uit Las Palmas de als hulpkruiser ingerichte mailstoomer "Kaiser Wilhelm der Grosse" van den Nordd. Lloyd, door den Engelschen kruiser "Highflyer" in den grond is geboord, toen het schip in de neutrale wateren van de Spaansche kolonie Rio de Oro (Afrika's westkust, zuidelijk van Marokko) voor anker lag. Tegen deze schending van de neutraliteitswetten in strijd met het volkenrecht moet worden geprotesteerd. Engeland 440 heeft door deze minachting van de onschendbaarheid van neutrale wateren – door alle naties theoretisch en practisch steeds erkend – getoond dat het niet terugschrikt de rechten der neutrale staten ter zijde te stellen. (In ons ochtendblad van Vrijdag hebben we in een telegram melding gemaakt van een mededeeling, door minister Churchill in het Engelsche Lagerhuis gedaan, omtrent het in den grond boren van dezen 445 Duitschen hulpkruiser, nadat de bemanning aan wal was gezet. In het telegram was de plaats waar dit feit geschiedde door den censor geschrapt. In de "Star" van Vrijdag echter werd alreeds de plaats meegedeeld waar de Deutsche hulpkruiser in den grond werd geboord. Het blad deelde mede, dat dit geschiedde aan de monding van de Oro-rivier, waar het Deutsche schip kolen innam. De Rio de Oro is de naam van het 450 Spaansche gebied in Noordwest-Afrika, zuidelijk van Marokko. Daar Spanje, zegt de "Star", een neutraal land is, dat daar ter plaatse over geen macht beschikt om tegen een schending der neutraliteit te kunnen protesteeren, was er nauwelijks aan te twifelen of de Deutsche hulpkruiser zou hier wel trachten kolen in te nemen. Er is een Deutsche firma die kolen voor schepen levert in Teneriffe en een andere te Las 455 Palmas, beide op de Kanarische eilanden, die eveneens aan Spanje behooren en men vermoedt dat kolenschepen de kolen van de Kanarische eilanden naar Rio de Oro hebben gebracht ten behoeve van de Kaiser Wilhelm. De "Highflyer" is blijkbaar den Duitschen hulpkruiser op het spoor gekomen, heeft doorzien dat het de bedoeling was aan de kust van deze verlaten en armzalige Spaansche kolonie kolen in te nemen en heeft het 460 schip, toen het vermoeden waarschijnlijk bleek, in den grond geboord. Aldus de Engelsche mededeeling. De Engelschen zullen dus ongetwijfeld het protest der Duitschers wegens de schending der neutraliteitswetten beantwoorden met de tegenbeschuldiging, dat de Duitschers zelf, door het innemen van kolen in neutrale wateren deze neutraliteitswetten het eerst schonden. Red. "H.")

465

FRANKRIJK.

Een gerucht.

ANTWERPEN, 31 Aug. (Reuter.) Er loopt een gerucht in de omstreken van Peronnes (Frankrijk), dat generaal Pau in een schitterende operatie erin geslaagd zou zijn 470 50,000 Duitschers buiten gevecht te stellen. Het is echter niet mogelijk bevestiging vsn het gerucht te krijgen.

Militaire maatregelen.

475 PARIJS, 31 Aug. (Reuter.) De minister van oorlog besloot de lichterding van 1914 op te roepen en de oude territoriale lichterdingen, die tijdelijk naar huis waren gezonden, opnieuw op te roepen.

Een schenking.

480 Het "Berl. Tageblatt" bericht: Prof. dr. De Groot, vroeger professor te Leiden, thans
hoogleraar in de Chineesche taal aan de Berlijnsche universiteit, heeft van af nu
tot aan het einde van den oorlog de helft van zijn salaris ter beschikking zijn
"tweede vaderland" gesteld. De minister van eere-dienst heeft de schenking aangenomen
en toegewezen aan de ondersteuningscommissie in Oost-Pruisen.

485 **DUITSCHLAND.**

Een protest.

490 Uit Berlijn wordt ons bericht, dat alle vertegenwoordigers van katholieke missies in
de Duitsche koloniën aan alle christelijke mogendheden een protest hebben gezonden
tegen het optreden van Engeland, dat den Europeeschen oorlog heeft overgebracht op
Afrikaansch gebied, ofschoon de Congo-acte en internationale overeenkomsten de
neutraliteit van Afrikaansch gebied bij verwickelingen in Europa hebben gewaarborgd.
Zij wijzen er bovendien op, dat door dit optreden de solidariteit van het blanke ras
tegenover het zwarte wordt geschaad en de negers in een strijd worden betrokken,
waarvan zij niets begrijpen.

495

RUSLAND.

Geen oproer in Odessa.

500 PETERSBURG, 31 Aug. (Reuter). Het bericht, dat te Odessa opnieuw een oproer zou zijn
uitgebroken, verspreid door het Wolff-bureau en het Korrespondenz-bureau, is een
leugen. Te Odessa heerscht, zooals trouwens in geheel Rusland, volmaakte orde en
rust. Niet alleen, dat er geen buitensporigheden voorkomen, ook de criminaliteit is
belangrijk gedaald en wel tot 70 proc. van het cijfer der misdaden voor den oorlog.

DENEMARKEN.

505 **Deensche paarden.**

Denemarken zal Duitschland aan paarden helpen. Zoo wordt althans aan de "Köln. Ztg."
medegedeeld. Deze paarden zullen alleen mogen gebezigd worden voor den landbouw, die
van trekvee is verstoken. Het ministerie van binnenlandsche zaken ontvangt het
transport uit Denemarken en zorgt voor de verdeling naar behoefte.

510

ALBANIË.

Albanië.

515 Uit Rome wordt onder dagteekening van 29 Aug. aan het "Berl. Tageblatt" bericht:
Vorst Wilhelm van Albanië vertrekt morgen of overmorgen aan boord van de "Misurata"
naar Brindisi en van daar naar zijn regiment aan het front. De Albaniade is ten
einde." De regeering gaat, volgens de "Tribuna" over op de door de groote mogendheden
opnieuw bevestigde Commissie van Contrôle.

TELEGRAMMEN.

520 **De Pauskeuze.**

ROME, 31 Aug. (Reuter.) Te negen uur hedenmorgen begaven de te Rome aanwezige
kardinalen zich naar de Sala Regia, waar de Zwitsersche garde en de Palatijnsche
garde de eerbewijzen brachten. Kardinaal Ferrata droeg te tien uur in de Sixtijnsche
kapel de mis op in tegenwoordigheid van 51 kardinalen.

525

ROME, 31 Aug. (Reuter.) Te 5 uur des namiddags waren alle kardinalen op het Vatikaan
aangekomen, waar zich reeds bevonden prins Chigi, maarschalk van het Conclave, en
mons. Misciattelli, gouverneur. De groote zalen van het Vatikaan waren zeer levendig.
Kardinalen, prelaten, beambten van het Conclave, onderhielden zich met elkander. De
530 kardinalen kwamen te zamen in de Paulinische kapel, waar plechtig het *Veni creator
spiritus* werd gezongen. Vervolgens begaven zich de kardinalen volgens hun rang in
processie door de Sala Regia naar de Sixtijnsche Kapel, die als stemmingszaal was
ingericht. Langs de wanden zijn tronen geplaatst, waarop de kardinalen plaats nemen
volgens anciënniteit: de eerste plaats is voor kardinaal Vannutelli, de laatste voor
535 kardinaal Legu.

De Zwitsersche garden vormen een eerewacht. Zoodra zij in de kapel waren aangekomen,
legden de kardinalen den eed af; daarna legde ook prins Chigi den eed af.

Na de eedsafleging werd de ruimte afgesloten, alle telefoondraden, leidende naar
buiten, werden afgesneden, zoodat de vergadering volkomen geïsoleerd is.

540

Nederland en de Oorlog.

Een gelukwensen van de Amerikanen.

Aan H. M. Wilhelmina, Koningin der Nederlanden, is gisteren uit de legatie van de

545 Vereenigde Staten van Amerika de volgende in het Engelsch gestelde brief gericht:
Mevrouw, De vele Amerikanen, die veilig en gelukkig zijn in Uwer Majesteits land in
deze moeilijke tijden, wenschen hun erkentelijkheid te betuigen voor de vriendelijke
gastvrijheid welke zij in het onzijdige Nederland genieten. Zij bieden Uwe Majesteit
hunne oprechte en diepgevoelde goede wenschen aan bij gelegenheid dat Uwer Majesteits
550 geboortedag met zooveel getrouwheid en trots door geheel de bevolking des lands wordt
herdacht. En zij bidden dat God Uwe Majesteit en uw vrij land in vrede, in voorspoed
en in eere moge bewaren. (w.g.) Henry van Dyke, Amerikaansch gezant in Nederland.

Een bedanken aan de Koningin.

555 Aan H. M. de Koningin is toegezonden het volgend telegram: Tweehondord vier en dertig
Belgische vluchtelingen, ten diepste ontroerd over de gevoelens van deelneming hun
bewezen gedurende hunne reis van Eysden tot Oldebroek en hunne ontvangst on goede
huisvesting aldaar, nemen de eerbiedige vrijheid om Hare Majesteit hunne gevoelens
van algemeene hoogste dankbaarheid uit te drukken. J. DREES, Belgisch Pastoor uit
Mouland, thans te Oldenbroek in het vluchtoord.

560

Mijnen in de Noordzee.

Men seint ons uit Rotterdam: De kapitein van een gisteren hier van Engeland
aangekomen Nederlandsch stoomschip bracht het sensationeele bericht mede dat gisteren
een aantal Duitsche stoomtrawlers, die men overschilderd en de merken Hull en
565 Yarmouth had gegeven, er op betrapt zouden zijn mijnen te strooien in de Noordzee. In
verband hiermede besloot een tweetal reederijen alhier, die hun schepen tijdelijk in
de Newcastlevaart hadden gebracht, hiervan voorloopig af te zien.

Steenkool voor Nederland.

570 Over de quaestie van het vervoeren van steenkool uit Engeland naar Nederland, in het
Lagerhuis ter sprake gebracht, lezen wij in de "Times" het volgende uitvoerige
verslag der Parlements-zitting: Mr. Tickler (Grimsby oppositie) vroeg den Minister van
Handel, of het een feit was, dat steenkool uit de Immingham-Docks op Hollandsche
schepen naar Nederland vervoerd werd en indien dit het geval was, of er dan eenige
575 waarborg was, dat deze steenkool niet naar Duitschland getransporteerd zou worden.
Ook vroeg hij, of de schepen door Hollanders bemand waren en of er geen Duitsche
matrozen in eenige hoedanigheid laan boord dienden. Hij verklaarde, dat men het hem
had voorgesteld, alsof er zeer groote hoeveelheden steenkool naar Rotterdam vervoerd
worden en in lichters geladen werd, die den Rijn opgesleept werden. Heeft de
580 Regeering eenige zekerheid, dat deze steenkool niet naar de Duitschers ging? Mr.
Runciman zeide, dat inderdaad zeer groote hoeveelheden steenkool uit Immingham
vervoerd werden. Het verheugde hem, dat dit geschiedde en wel om twee redenen. Ten
eerste, omdat het werk geeft aan de menschen in de mijnen van South Yorkshire en
Derbyshire en ten tweede, omdat de onmiddellijke behoefte aan kolen bij de
585 Nederlanders veel grooter is, dan aan andere artikelen. Nederland is een neutraal
land en er kan geen bezwaar tegen bestaan dat er kolen naar toegezonden werd, mits
deze steenkool niet bestemd is voor de schepen of het leger van den vijand. Volgens
inlichtingen, door de regeering ingewonnen, zal deze steenkool naar neutrale personen
in Nederland gezonden worden, maar wat er daarna gebeurt, kan hij op het oogenblik
590 niet zeggen, omdat hij op dit punt geen volledige inlichtingen heeft gekregen. De
steenkool kon echter niet als contrabande of voorwaardelijke contrabande beschouwd
worden, volgens de vrachtvoorwaarden. Wanneer er eenig teeken was, dat de steenkool
naar Duitschland zou gaan, dan kan het Huis zeker zijn, dat de Regeering zoo vlug
mogelijk maatregelen zal nemen, om de praktijken tegen te gaan, welke zouden zijn ten
595 gunste van den vijand en in ons nadeel. Mr. Peto vroeg, of de Regeering nog stappen
zou doen om te waken tegen misbruik van deze steenkool, wanneer hij aan de andere
zijde zich bevindt. Mr. Runciman zeide, dat dit gedaan zal worden niet alleen met het
oog op steenkool, doch ook betreffende andere behoeften, die naar Holland gaan.
Zoover de Regeering weet, gaat deze steenkool niet naar den vijand voor hun
600 strijdkrachten ter zee of te land.

Engeland en neutrale Staten.

De Engelsche "Economist" van 29 dezer bevat een artikel over "Onze (d. w. z.
Engelands) houding tegenover neutrale staten", waarin opmerkingen van groot belang
605 voorkomen. Het invloedrijke Engelsche blad wijst er op, dat Engeland den oorlog is
begonnen wegens schending der Belgische neutraliteit door Duitschland en dat Groot-
Brittannië er dus ook zorgvuldig voor dient te waken dat niet om redenen van
militaire noodzakelijkheid het slechte Duitsche voorbeeld wordt gevolgd ten aanzien
der houding tegenover neutrale staten. Het blad vervolgt daarop: "Het doet ons om

610 deze reden zeer veel genoeg dat minister Asquith in het Lagerhuis heeft verklaard
dat de regeering van plan is vast te houden aan de verklaring van Parijs, die ons
(Engelsche) zelf goed van pas is gekomen als neutrale staat in alle buitenlandsche
oorlogen die sinas 1857 hebben plaats gevonden". Het Parlements lid Bowles had de
615 meening uitgesproken dat Engeland zich niet aan de bepalingen dier acte diende te
houden, doch zich in den handel der neutralen diende te mengen, indien hierdoor extra
schade kon worden toegebracht aan den handel der vijanden. De "Economist" keurt deze
uiting sterk af en vervolgt dan: "Van andere zijde wordt aangevoerd dat wij inbreuk
dienen te maken op de rechten van neutrale landen als Nederland of Denemarken, door
hen te verhinderen voedsel of koopwaren aan Duitschland te leveren. Het is echter
620 volkomen duidelijk, dat Groot-Britannie door aldus te handelen veel meer aan moreel
prestige in de geheele wereld zou verliezen dan het aan den anderen kant zou kunnen
winnen. Er zijn echter ook zuiver materieele bezwaren tegen zulk een handelswijze.
Indien wij b.v. eenigerlei maatregel namen waardoor de legitieme handel der
625 Vereenigde Staten met Scandinavië of Nederland werd belemmerd, dan zou de stemming in
de Vereenigde Staten zich dadelijk tegen Engeland keeren en zouden wij gevaar loopen
voor retorsie-maatregelen op handelsgebied, die gemakkelijk de fabrieken in
Lancashire tot stilstand zouden kunnen doemen.
Bovendien is het echter van groot belang voor Engeland, dat meer dan eenige andere
staat afhankelijk is van de handelsbeweging der geheele wereld voor de inkomsten van
630 zijn eigen burgers en van de regeering, voor het verschaffen van werk aan zijn
bevolking en voor de verzekering van zijn handelspositie, dat de handel met en
tusschen de neutrale Staten kan worden voortgezet. De handel kan niet leven van
oorlog en de oorlog kan niet voortgezet worden zonder handel en crediet. Wil Londen
geleidelijk weder de positie gaan innemen waarvan het door het uitbreken van den
635 oorlog is beroofd, dan is het van essentieel belang dat Englands handelspolitiek
tegenover neutralen zoo liberaal moet zijn als overeen is te brengen met een goeden
voortgang der krijsbedrijven. Er is echter nog een andere overweging waarvoor
niemand met staatsmansgaven blind kan zijn. Niet slechts Zwitserland, doch ook
640 Nederland en Denemarken, lijden zwaar door den oorlog. Zij zijn financieel ernstig
getroffen, hun scheepvaart en visscherij zijn tot stilstand gebracht of half
geruïneerd (zoo ernstig is het nu gelukkig wel niet. Red. *Hbld.*) door drijvende
mijnen en andere vreeselijke gevaren van den modernen oorlog. De Nederlanders en
waarschijnlijk ook de Denen hebben zeer groote kosten te maken voor mobilisatie, als
645 voorzienigheidsmaatregel met het oog op de defensie. Indien Engeland tracht hun
handel volkomen te ruïneeren door zeer krachtige uitoefening van het recht van
onderzoek der ladingen en door te trachten hen te dwingen alleen met Engeland en de
met dezen staat verbond mogendheden handel te drijven. dan kan Groot-Britannië deze
neutrale staten allicht van zich vervreemden en hen in de armen van Duitschland
650 drijven. Tot zulk een dwaasheid achten wij onze regeering (het is de Engelsche
"Economist" die aan het woord is) niet in staat, al zijn er in de Engelsche pers
artikel verschenen waaruit afgeleid zou kunnen worden dat personen van invloed bij de
autoriteiten op zulk een politiek aandringen."
Wij achten het van belang op deze uiting van het invloedrijke Engelsche blad de
aandacht te vestigen. Voor den Nederlandschen handel is het te hopen, dat deze
655 zienswijze ook die der Engelsche regeering zal blijken. Intusschen: zou belemmering
van doorvoer naar Duitschland gelijk staan met schending der neutraliteit tegenover
dit land? Maar dan het vrijlaten van den doorvoer zou dat niet de neutraliteit
schenden van de andere zijde? Geen van beide ligt natuurlijk in de bedoeling van onze
bevolking of van onze regeering. Het is te hopen dat wij niet voor het dilemma
660 geplaatst zullen worden. Mocht dit te eenigertijd wel het geval zijn, dan zal onze
regeering, die getoond heeft zoo goed voor haar taak te zijn berekend, zeker wel
rekening weten te houden met de feiten zooals ze zich op dat oogenblik zullen
voordoen, alvorens in deze uiterste moeilijke quaestie een beslissing te nemen.

665 **Neutrale lading.**

Door den consul-generaal te Antwerpen zijn, onder dagteekening van 13 en 22 Aug, tot
de Nederlandsche belanghebbenden bij de neutrale lading van aldaar in beslag genomen
Duitsche schepen de volgende circulaires gericht. Aangezien gebleken is, dat vele
670 exemplaren hunne bestemming niet hebben bereikt, worden deze circulaires hieronder
ter algemeene kennis gebracht. [...]

Zilverindustrie.

675 Ter bevordering van de groot-zilverindustrie en het het tegengaan van werkloosheid in
dit bedrijf is door den Minister van Financiën bepaald, dat gedurende de maand
September in de kantoren van den waarborg gelegenheid zal worden gegeven om

verouderde of om andere redenen onverkoopbare afgewerkte gouden en zilveren werken te doen verbreken en tot ten hoogste het netto-gewicht dezer werken gedurende de maanden September, October en November 1914 kostelooze stempeling te doen plaats hebben van nieuwe daarvoor in de plaats te maken meer gangbare voorwerpen.

680

Een lezing over den oorlog.

Dr. A. H. de Hartog, predikant te Haarlem, zal Woensdagavond te 8 uur in de Engelsche kerk (Bagijnhof) een lezing houden over den oorlog.

685

Laatste Berichten.

De neutraliteit van Italië.

Het "Berl. Tageblatt" verklaart thans zekerheid te hebben dat Italië in dezen oorlog neutraal zal blijven. Bollati, de Italiaansche ambassadeur te Berlijn, is van zijn reis naar Rome teruggekeerd. Hij heeft dan bij zijn regeering gedaan weten te krijgen, dat Italië zich buiten de oorlog zal houden. Italië, zegt de "Berliner", bevond zich voor de reis van Bollati in een kritieken toestand. Het publiek, dat zeer eenzijdig werd ingelicht, wist niet beter, of Duitschland was van alle zijden in het nauw gedreven. Langzamerhand echter drongen de berichten van de overwinningen der Duitschers door en ontstond er een volledige ommekeer in de openbare meening. Dat bleek uit de mededeelingen, die de "Agenzia Stefani" toen begon de wereld in te zenden, berichten wier toon langzamerhand warmer werd voor Duitschland en Oostenrijk. En de onderhandelingen van de laatste dagen, waarbij rekening werd gehouden met de gewijzigde openbare meening, hebben geleid tot het besluit van handhaving der neutraliteit.

700

De "Neue Freie Presse".

WEENEN, 31 Aug. (W. B.) De "Neue Freie Presse", welker eerste nummer verscheen op 1 September 1864, ontving naar aanleiding van haar 50-jarig jubileum, dat gisteren, wegens den oorlogstoestand in zeer beperkten kring, werd gevierd, tal van gelukwenschen uit alle kringen der maatschappij. Minister graaf Berchtold wees in zijn telegram van gelukwensching aan den uitgever en hoofdredacteur Moritz Benedikt op den belangrijken vaderlandslievenden arbeid, dien de geheele pers in dezen ernstigen tijd van wereldhistorische beteekenis praesteert.

705

710

BEURS EN NIJVERHEID.

Het probleem der fondsenbeurs.

Zooals uit de mededeelingen in ons blad is gebleken, voelt onze regeering op het oogenblik niet veel voor het steunen van een bankinstelling voor het overnemen van de groote bedragen fondsen die stellig bij heropening der beurs aan de markt zullen komen, doch is zij bereid om te bevorderen dat herbeleening bij de Nederlandsche Bank en eventueel bij de Rijkspostspaarbank etc. vergemakkelijkt zal worden. Of langs dezen weg het moeilijke probleem opgelost zal kunnen worden, hoe al te groot aanbod onder te brengen en hoe de beurs weer van het noodige bedrijfskapitaal te voorzien, blijft af te wachten. Het zal stellig gewenscht zijn de quaestie ernstig te blijven bestudeeren, daar er reden bestaat om ernstig te vreezen, dat men er zonder actieve medewerking van den Staat niet zal kunnen komen. In Londen waar de toestand zoó mogelijk nog dreigender is dante onzent, wordt thans een plan besproken dat door een der voornaamste beursleden is ontworpen en waardoor op analoge wijzen gepoogd wordt een oplossing voor het vraagstuk te vinden, eveneens met hulp van den Staat.

715

720

725

Voorgesteld wordt n.l. nadat de bestaande posities zooveel mogelijk tegen elkander zullen zijn uitgewisseld, een "trust" op te richten waarin alle leden der beurs elk naar verhouding van zijn standing en financieele kracht zullen deelnemen. De geheele beurs wordt dan feitelijk één steunsyndikaat, op dezelfde wijze waarop anders bepaalde firma's zich tijdelijk aaneensluiten voor het overnemen van groote posities.

730

735

Verder zouden dan de regeering, banken, verzekeringsmaatschappijen etc. moeten deelnemen. De trust zou de garantie op zich nemen tot vergoeding van het eventueele verlies op posten die anders geëxecuteerd zouden moeten worden. De geldgevers zouden de onderpanden behouden en op deze posten een bepaalde rente vergoed krijgen, b.v. 1% boven het bankdisconto. In verband met de garantie zouden zulke panden ook gemakkelijk overgeplaatst kunnen worden. Op grond der garantie zou surplus overbodig zijn. Dit kon dus aan de beursfirma's worden gerestitueerd, die hierdoor dan tevens het noodige bedrijfskapitaal zouden verkrijgen. De geldnemers wier posities door de trust worden beschermd, zouden hun fondsen moeten opnemen, zoodra de oude prijs weder is bereikt, of wel de trust zou gerechtigd moeten zijn ze alsdan te verkoopen, in welk geval de eventueele winst tusschen de trust en den geldnemer zou worden gedeeld. Een bepaalde tijd zou moeten worden vastgesteld, na afloop waarvan fondsen die hun

740

vroegeren prijs niet meer bereikt hebben, door den geldnemer opgenomen zouden moeten worden, tegen den koers van ultimo Juli 1914.

745 Verliezen voor de trust zullen dus eerst ontstaan indien en voor zoover geldnemers op dat oogenblik in gebreke blijven, welke verliezen voor een grooter of kleiner deel gedekt zouden worden door winst die intusschen op andere fondsen zou zijn gemaakt. Ook dit plan brengt dus uitstel van executie, op hoop van beterschap. De kans zou echter blijven bestaan op groote verliezen tegen het tijdstip van afwikkeling en hierom zou de staats-garantie noodig zijn. In verband hiermede zou het beheer van de 750 trust gevoerd moeten worden door een commissie, waarvan 1 lid zou worden aangewezen door de regeering, 3 door de banken, 2 door de leden van de beurs, terwijl de Public Trustee ex officio lid der commissie zou zijn. De voorsteller meent, dat het aandeel van den Staat eventueel gevonden zou kunnen worden uit de opbrengst van een oorlogsschatting. Dit is een verdeelen van de huid vóór de beer is geschoten of zelfs 755 maar onder schot is gebracht. Wellicht verdient zulk een trust, waarbij de geheele beurs zich voor een bepaald bedrag garant stelt voor eventueele verliezen, nog de voorkeur boven een bankinstelling, die dadelijk als koper zou optreden en wier werkkring vermoedens van speculatieve bedoelingen zou kunnen opwekken. Het initiatief voor zulk een regeling zou van de beurs zelf kunnen uitgaan en de regeering, die 760 feitelijk geen principieele bezwaren tegen het bankplan heeft geopperd, zou dan vermoedelijk wel tot medewerking zijn te vinden. Een samenstelling der directie eenigszins in den geest van het Engelsche voorstel, zou ook het bezwaar ondervangen dat het publiek geen vertrouwen zou hebben in de onpartijdigheid der leiding. Bovendien is dit bezwaar veel geringer, wanneer men meteen organisatie te doen 765 heeft, die aanvankelijk niet zelf als koper optreedt, doch slechts als garante voor eventueele verliezen. Wellicht zijn er nog andere oplossingen mogelijk. In elk geval schijnt het echter gewenscht, nu door aanneming der Beurswet de eerste stap is gezet op den weg die te zijner tijd heropening der fondsenbeurs zonder al te groote vrees voor een débâcle mogelijk zal maken, de verdere quaesties die hiermede verband 770 houden, tijdig te overwegen. Natuurlijk moet bij elk dezer plannen vaststaan, dat zij niet bedoelen het publiek van zijn verplichting tot aanzuivering van surplus, zij het ook slechts binnen vast te stellen termijnen, te ontslaan, doch alleen beoogen een wilden aandrang tot aanzegging van prolongatieposten te voorkomen, waartoe geldgevers geneigd moeten zijn, zoolang zij reden hebben om ernstige vrees te koesteren dat zij 775 op den duur het risico loopen voor vermindering in de waarde der onderpanden.

Uit de Ver. Staten.

Dezer dagen ontleenden wij aan Engelsche bladen een bericht dat ook buitenlanders van Amerikaansche Coupons belasting zouden moeten betalen. Wij voegden aan dat bericht 780 toe, dat bevestiging diende te worden afgewacht. Het blijkt thans, dat slechts bedoeld werd, dat maatschappijen, die de coupons vrij van belasting betalen, de belasting toch in haar geheel moeten betalen, al bevinden de obligaties zich ook geheel of gedeeltelijk in het bezit van buitenlanders.

Oorlogsbeleeningskas.

Ook in het neutrale Zwitserland wordt thans de oprichting van een oorlogsbeleeningskas bestudeerd. Het voorstel is afkomstig van de Schweizerische Kreditanstalt. Het kapitaal zou fr. 10 millioen bedragen, terwijl voorschotten zouden 790 worden verstrekt tegen ten hoogste driemaandswissels, die door de Zwitsersche Nationalbank zullen worden gedisconteerd. Als onderpand neemt de kas: alle solide fondsen met voldoende marge, ook aandelen, alsmede grondstoffen.

Financieele maatregelen in Engeland.

795 Uit het onderzoek dat door den Engelschen minister van financiën is ingesteld blijkt dat de overgrootste meerderheid der bankinstellingen in Engeland hun cliënten voldoende faciliteiten verleent. In de City is men in groote meerderheid voor een verlenging van het moratorium, in de kringen van handel en industrie daarentegen meerendeels voor opheffing van dezen maatregel. Wat het ingediende wetsontwerp tot tijdelijk 800 uitstel van betaling betreft, dat eventueel in plaats van het moratorium zal komen, zijn de groote banken hiervan tegenstanders, terwijl de makelaars en de cliënten er daarentegen zeer mede zijn ingenomen, een natuurlijk gevolg van de op dit gebied bestaande tegenstelling van belangen. Het ontwerp gaat veel verder dan het Nederlandsche. Het bepaalt dat geenerlei verkoop van onderpand, geen beslag op 805 deposito's, noch enigerlei maatregel tot gedwongen aanzuivering van schulden of tot inning van gelden mag plaats vinden zonder speciale vergunning der rechtbanken. Indien de schuldenaar kan aantonen dat hij direct of indirect als gevolg van den oorlog niet in staat is om dadelijk te betalen, dan mag de rechtbank uitstel

verleenen voor een door haar vast te stellen termijn. Terwijl hier te lande de regel blijft gelden dat ieder gehouden is zijn schulden te betalen, tenzij de rechtbank uitstel toestaat, heeft men in Engeland de zaak dus omgekeerd. Niemand zal tot directe betaling verplicht zijn tenzij de rechtbank hem op vordering van zijn crediteuren daartoe verplicht. Dit zal dus alleen neerkomen op een verzachting van het moratorium, zolang de abnormale toestand voortduurt; in dier voege dat zij wier financieele toestand het mogelijk maakt hun schulden aan te zuiveren, daartoe, hetzij vrijwillig, hetzij gedwongen, zullen hebben over te gaan. Overigens gebeurt dit natuurlijk ook thans reeds op meer of minder ruime schaal.

[ALGEMEEN HANDELSBLAD, No. 27803]

820 **EDITIE VAN 4 UUR. AVONDBLAD. Eerste Blad. Dit nummer bestaat uit twee bladen.**

DE OORLOG

De algemeene toestand. - Officieele berichten van Duitsche en Fransche zijde. - Berichten van de oorlogsvelden en uit de oorlogvoerende landen.

825 **De algemeene toestand.**

Steeds duidelijker teekent zich het Duitsche veldtochtsplan in Frankrijk af. Met de Duitsche legermacht, die door België drong, wordt een zeer snelle beweging gemaakt in zuidelijke richting, klaarblijkelijk om de Fransche troepen, die in Lotharingen, bij de "trouée des Vosges" door de legers van den kroonprins van Beieren, den kroonprins van Pruisen, den hertog van Wurtemberg en generaal von Heeringen, worden vastgehouden, af te snijden van hun terugtochtsweg naar Parijs. Vandaar de krachtige pogingen der Duitsche legers van Von Kluck, von Bülow en von Hausen, om de Fransche en Engelsche troepenmacht in Zuidelijke richting te drijven; pogingen, die volgens berichten van den Duitschen generalen staf in zekere zin zijn geslaagd. In het Engelsche weekblad "The Nation" wordt er de aandacht op gevestigd dat de Fransche generalissimus dit niet voldoende inziet. Hij heeft geen rekening gehouden met een zoo spoedigen val van Namen toen en zeker niet met een zoo snellen opmarsch der Duitsche troepen door België in zoo grooten getale. Daardoor bleef hij te veel hangen aan de vestinglinie in het oosten, en verspilde hij zijn krachten met pogingen om te Duitschen linkervleugel om te trekken. De Duitsche rechtervleugel vond daardoor geen voldoende troepenmacht tegenover zich, en sloeg zich er door. En zoo moest over de geheele linie het Fransche offensief worden gestaakt, en de terugtocht aanvaard achter de fortenlinie. Daarbij komt dat de Duitsche troepen zich met verbluffende snelheid verplaatsen en bereid zijn hevige verliezen te dragen. De "Nation" voegt aan de uiteenzetting van den toestand toe een zeer onpartijdige en juiste opvatting, waar het blad, sprekende over de militaire operaties, zegt: "Wij zullen goed doen, de te grif geloofde beweringen, omtrent hun gebrekkige intendance en de ontmoediging van de manschappen, uit het hoofd te zetten. De Duitschers zijn even krachtig als de Franschen overtuigd van de rechtvaardigheid van hun zaak; en thans hebben zij de reusachtige drijfkracht van behaalde overwinningen achter zich. Wij moeten er ons niet over verbazen, indien wij hooren van den val van forten als Rijsel en Maubeuge, die thans door den reusachtigen stroom van invallers zijn geïsoleerd. Het is waarschijnlijk, dat de verbonden over een dag of wat zullen worden terugdreven op hun tweede verdedigingslinie (La Fere-Laon-Reims-Chalons). Op den voorgrond stellende dat het leger der verbonden niet gedemoraliseerd raakt wordt, voor hen de verdediging geleidelijk gemakkelijker, naarmate hun verbindingslijnen korter worden, terwijl die der invallers daarentegen langer worden.

De berichten van Duitsche zijde over de resultaten in Oost-Pruisen behaald, maken ook daar melding van een groote overwinning, waarbij zestig duizend man en vele officieren, onder wie twee commandeerende generaals, zouden zijn krijgsgevangen genomen. Van Russische zijde is er over deze gevechten nog geenerlei melding gemaakt. De Duitsche staf meldt zelfs, dat de Russische troepen, die nog in het noorden van Oost-Pruisen stonden, dus ? Tilsit hadden genomen en op Koningsbergen aanrukten, op den terugtocht zouden zijn. Deze berichten waren in Londen nog niet bekend toen de "Nation" over den toestand in Oost-Pruisen zeide: "Wij mogen het aan de Kozakken overlaten, de vrijheden van West-Europa te redden. Wij zijn in een strijd op leven en dood betrokken, en zowel onze veiligheid als onze eer eischt, dat wij in dien strijd behoorlijk aandeel nemen." De Engelsche partijleiders van de verschillende partijen hebben dan ook besloten krachtig mede te werken om de 500,000 man bijeen te brengen, die lord Kitchener zeide noodig te hebben. ?ch zelfs als deze manschappen, waarvoor de werving thans met grooten aandrang wordt aanbevolen, zouden zijn aangeworven, kunnen zij nog niet naar de Europeesche slagvelden worden gezonden. Zij zullen moeten

worden geoefend en getraind; zij zullen moeten leeren marcheeren en schieten, zij zullen moeten worden opgeleid voor het soldatenhandwerk. Het is mogelijk dat die half
875 miljoen Engelsche soldaten later, als de beslissing zal moeten worden toegebracht, eenig nuttig effect teweeg brengen, voor het oogenblik moet daarmee nog geen rekening worden gehouden. Z? beetjes, onvoldoende geoefend, naar Europa zenden zou wezen, ze onverbiddelijk tot *chair à canon* te bestemmen.

880 **Op het Westelijk oorlogstooneel.**

Officieel Duitsch legerrapport.

BERLIJN, 31 Aug. (W. B.) Officieel. Uit het hoofdkwartier. Het leger van generaal von Kluck heeft de poging, door zwakke Fransche krachten ondernomen, om in de omstreken van Combles een aanval in de fla? te wagen, met één legerkorps teruggeslagen. Het
885 leger van generaal von Bulow heeft het in aantal veel sterker Fransche leger bij St. Quentin volkomen verslagen, nadat het in den opmarsch reeds een Engelsch bataljon infanterie krijgsgevangen had gemaakt. Het leger van generaal von Hausen heeft bij Rethel den vijand naar de Aisne teruggedrongen. Het leger van den hertog van Wurtemberg heeft bij de voortzetting van den overtocht over de Maas den vijand eerst
890 met zijn voorhoede doen terugwijken, doch het moest, stuitende op sterkere vijandelijke machten, gedeeltelijk over de Maas terug. Daarna is het er weder in geslaagd de Maas over te trekken. Het bevindt zich nu in den opmarsch naar de Aisne. Het fort Les Ayvelles, achter dit leger, is gevallen. Het leger van den Duitschen Kroonprins zet den opmarsch naar en over de Maas voort. Nadat de commandant van
895 Montmédy met de geheele bezetting van de vesting bij een uitval krijgsgevangen is gemaakt, is de vesting gevallen. De legers van den kroonprins van Beieren en van generaal von Heeringen staan nog in voortgezette strijd in Fransch Lotharingen. Wat het oosterfront betreft, de reeds meegedeelde overwinning van het leger van generaal von Hindenburg is van veel grooter beteekenis dan men eerst had kunnen voorzien.
900 Ondanks dat nieuwe vijandelijke legermachten Neidenburg aanvielen is de nederlaag volkomen geworden. Drie legercorpsen van den vijand zijn vernietigd. Zestigduizend krijgsgevangenen – onder wie twee commandeerende generaals – vele kanonnen en veldteekens vielen in onze handen. De Russische troepen, die nog in het noorden van Oostpruisen stonden, hebben den terugtocht aanvaard. De "General-Quartiermeister" von
905 Stein.

Officieele Fransche berichten.

PARIJS, 1 Sept. (Reuter.) Een officieele mededeeling zegt: De Franschen hervatten den aanval sedert twee dagen in de Vogezen en Lotharingen. Die aanvallende beweging zal
910 langzaam worden voortgezet, om toe te staan, dat iedere bezetting onmiddellijk wordt versterkt; maar zij wordt gekenmerkt door dagelijksche nieuwe plaatselijke successen. De troepen, die in de streek Spencourt-Longuyen optreden, hebben den opmarsch van het leger van den kroonprins in den omtrek van Neufchateau tegengehouden. In de laatste
915 dagen poogden de Duitschers in grooten getale de Maas over te trekken, maar zij werden in een tegenaanval met zeer groote verliezen teruggeslagen. Een algemeen gevecht wordt in die streek voortgezet, zonder dat men het resultaat kan voorzien. De mededeeling erkent, dat de Engelschen terugtrekken uit de lijn Dinant-Charleroy-Mons, omdat de Duitschers bij Givet den overtocht over de Maas forceerden. Na eenige
920 gedeeltelijke tegenslagen hebben de Franschen op den rechtervleugel de offensieve beweging hervat en de vijand gedwongen terug te trekken. In het centrum worden nederlagen door overwinningen af[ge]wisseld, maar de algemeene veldslag wordt voortgezet. De moreele toestand der bondgenooten is, ondanks de geleden verliezen, uitstekend.

925 **Om en bij den strijd.**

Maastricht, 30 Aug. Van Leuven naar Maastricht in 26 uur. Ik zou dan nog vertellen hoe 't kwam, dat wij, Vrijdag om 1 uur uit Leuven gegaan, eerst Zaterdag om 3 uur in Maastricht aankwamen, – per auto. En hoewel 't niet direct met den oorlog te maken heeft, wil ik toch 't verhaal doen, ten eerste omdat de eerste oorzaak van deze
930 buitengewoon lange reis toch in den oorlog gezocht moet worden, dan omdat 't heele geval gebeurde midden in oorlogsland, en eindelijk, – maar vooral niet 't minst, omdat ik mij afdoende excuseeren wil voor de omstandigheid, dat ik u pas Zaterdag meldde wat ik in nominale omstandigheden reeds Vrijdag had kunnen doen weten. Het oponthoud begon al op den weg tusschen Leuven en Tirlemont. Want toen wij goed en wel
935 op streek waren, kwamen onze beide oude landsturmern voor den dag met de mededeeling, dat ze onderweg nog even een boodschap moesten brengen in Roosbeek en in Cumplich, twee onmogelijke gaten aan den spoorweg Leuven-Tirlemont. O, 't was heelemaal geen omweg, wij gingen er langs, hoefden alleen maar even terzijde te rijden naar 't

station. Vooruit dan maar! In een goed gangetje reden wij door tot Roosbeek, weken
 940 daar rechts af, de enkele huizekens langs naar den spoorweg. Daar werden wij
 ontvangen door een heel klompje oude Landsturm-mannetjes, die terstond de dikste
 vrienden met ons waren toen zij vernamen, dat wij hun kameraden lieten me rijden naar
 Tirlmont. Een van onze oudjes stapte uit en ging zijn boodschap brengen, - en bleef
 945 een half uur weg, - tot groot plezier van de "bezetting", die 't wat genoeglijk vond
 iets van de buitenwereld te hooren. Wij mopperden wel wat om zijn lange wegblijven,
 maar hij liet zich daardoor in 't minst niet uit 't veld slaan, kwam zelfs nog met
 de... mededeeling, dat wij wel zoo vriendelijk zouden zijn een kameraad op te pikken
 die ergens aan den weg ziek moest liggen en die nu terug moest naar Tirlmont. Wij
 waren zóó niet of wij beloofden den man mee te nemen. Na een hartelijke afscheid van
 950 al de oude heertjes gingen wij weer op weg, naar den straatweg terug waar wij
 inderdaad, een eindje verderop, den zieken soldaat vonden die er allernaarst aan toe
 scheen.

Wij heschen hem in de auto, ruimden hem een goed plaatsje in, waar hij ineengedoken
 bleef zitten, zijn geweer tusschen de bibberende knieën. Dan moesten wij nog naar
 955 Cumplich, óók naar 't station. Dat was een heele weg terzijde, én een lugubere weg.
 Want wij gingen door een doodsch stil dorp, met weggebrande gaten hier en daar, -
 groepjes inwoners zaten op een stoep of op een boomstronk bij geval en zij keken ons
 dreigend somber tegemoet, 't heele dorpleek dreigenden uitermate unheimisch. Wij
 kwamen er evenwel heelhuids door en weer uit, en brachten ons vrachtje verder in eens
 960 door naar Tirlmont. Van de convooien, die wij onder weg tegen kwamen keken de
 begeleiders lachend verbaasd naar de gekke vertooning, die twee burgers, "begeleid"
 door drie ouë schutters van wie één nog mieserig in elkaar gedoken zat. En in
 Tirlmont aan 't station, waar de compagnie van de heeren was ondergebracht, werden
 wij met een hoeraatje begroet, - een hoeraatje, datwaarschijnlijk meer de volle
 965 handkoffers dan 't zonderlinge geval betrof. Blij, dat wij van ons vrachtje af waren,
 reden wij naar de Kommandantur in het stadhuis, waar onze papieren werden gevisieerd,
 en dan ging 't in goeie vaart door naar St. Troud. Daar moesten wij aan de
 Kommandantur even wachten, -- er was juist een man binnen gebracht, een
 boekhandelaar, die in zijn winkel had beweerd, dat de Duitschers niet zoo veel succes
 970 hadden als zij wel beweerden. Deswege was hij opgepikt en naar de Kommandantur
 gebracht. Zijn vrouw en zijn dochter stonden angstig te smeecken voor den ingang van
 't stadhuis. Wij hoorden dat 't wel zoo'n vaart niet zou loopen en stelden de vrouwen
 gerust. Terwijl wij daar nog te wachten stonden, gaf ineens de adjudant van den
 commandant aan de wacht bevel om wat voorbij loopende burgers op te pikken. Vijf, zes
 975 mannen werden in de kraag gepakt, en bijster verschrikt naar de wacht gebracht. Daar
 kregen zij ieder een bezem en zij moesten de straat voor het stadhuis schoon vegen.
 Toen dit gedaan, was, mochten zij weer weg. Onze chauffeur kreeg intusschen
 benauwdheid over een van zijn banden, die bedenkelijk slap werd. Wij hadden niet meer
 dan twee reservebanden kunnen meenemen, - wat al een heele weelde is in dezen tijd
 980 dat er bijna geen banden te krijgen zijn. Ik wil maar zeggen, dat 't toch wel een
 beetje aan den oorlog ligt. - Den vorigen dag, op den weg tusschen Tirlernont en
 Leuven was al een voorband gesprongen, - tot grooten schrik van een onzer, die, toch
 al wat zenuwachtig, dacht dat er een schot op ons was gelost, - en wij hadden een
 reservewiel op het linkervoorwiel gezet. De band van dit reservewiel nu bleek in St.
 985 Troud niet luchtdicht meer. Het reservewiel werd er af gehaald en om het voorwiel een
 nieuwe band gezet, - onze tweede en laatste reserveband.

Intusschen waren onze papieren in orde, en wij reden weg, in blijde verwachting van
 Holland en Maastricht, en mooie berichten seinen, en een kostelijk bed weer voor den
 komenden nacht... Maar... een kilometer of zeven door St. Troud, net bij 't eerste
 990 huizeke van Gelinden, - een heel erg "gat" - klonk ineens weer 't schot van een
 springenden band, - om het rechterachterwiel lag slap en verkreukeld de band. Nu
 waren wij wel hevig in de aap gelogeerd. Waar in 's hemelsnaam moesten wij een band
 vandaan halen! Wij waren anderhalf uur loopen van St. Troud, en zeker vijf, zes uur
 van Luik, - de tram Luik-St. Troud reed natuurlijk niet. Bovendien, wat gaf 't of wij
 995 al naar Luik of St. Troud hadden kunnen komen! Daar óók zou toch geen band te krijgen
 zijn, - alles was door de Duitschers gerequireerd. Wij begonnen met den band af te
 nemen en den binnenband te bekijken, vonden twee gaatjes. Plakmateriaal bleken wij
 niet rijk te zijn, maar gelukkig vonden wij nog wat "Champignons-Continental". Wij
 probeerden of 't lukken zou als wij de gaatjes zonder solutie met deze dingen
 1000 stopten, peuterden de dingen er in, en bliezen den band op... Toen zagen wij dat er
 nóg een gaatje in zat, en nóg een, en nóg een... Met schrik dacht ik aan al de
 scherven van de stuk gesmeten flesschen, waar wij herhaaldelijk door hadden moeten
 rijden op het pleintje voor de goederenloods in Leuven. - Ik wil, nóg eens, maar
 zeggen dat 't alles toch wel in heel nauw verband staat met den oorlog. Met dat al

Naspeuringen van Paul Theelen: 1 september 1914

1005 wisten wij niet wat wij zouden beginnen. Er viel weinig anders te hopen dan daar te
blijven staan tot den jongsten dag. Een laatste toevlucht zochten wij in 't huizeke
aan den weg. "Wellicht zou men daar een fiets bezitten, en dan ook wat plakgerei voor
banden, waarmee wij ons zouden kunnen behelpen. Men had er géén fiets, – maar wel
1010 hoorden wij er dat vijf minuten verder een herbergier woonde die tevens marchand de
vélos was. Wij er op af. – Ja, hij had wel plakmateriaal. De chauffeur begon zijn
band te lappen. En hoe meer hij lapte, des te meer gaten bleken erin te zijn.
Intusschen liep ook de linker-voorband weer leeg...
En de uren gingen voorbij, – wij zouden hoogstens nog in Luik kunnen komen, –
hoogstens nog in Oreye, waar een logement was, – hoogstens nog in Heers, – en
1015 eindelijk, – wij zouden daar moeten blijven, want na 8 uur, Duitsche tijd, mochten
wij niet meer rijden, en 't was al zeven uur op onze horloges, – nog 20 minuten dus
nog, en de band was nog lang niet klaar. Toen hebben wij onderdak gezocht in een
boerenherberg je in Gelinden, den wagen voorzichtigjes, op twee slappe banden,
1020 daarheen getrokken en op de cour gezet, – en na een kostelijk maal van
varkenskarbonaden en brood, 't eenige wat er te krijgen was, en 't eerste na het
brood met de koffie van 's morgens zijn wij naar bed gekropen, zindelijke bedden, die
bijster naar bleekpoeder roken. En den volgenden dag, Zaterdag, heeft de marteling
voortgeduurd. Maar met herhaaldelijk oppompen en nog een paar keer plakken onderweg,
1025 zijn wij eindelijk in Luik gekomen. Daar wisten wij dan nog wel een vriendelijk adres
waar wij een band hoopten te krijgen, – wij kregen er inderdaad een, en nog 10 liter
benzine bovendien, en snorden in een vaart naar Maastricht, waar ik precies om 3 uur
nog kon seinen, – naar ik hoop nog net op tijd voor 't avondblad. Maar ik had 24 uur
verloren, – wat iets afschuwelijks is als je mooie berichten hebt veroverd met
levensgevaar.

1030

Te Ostende.

OSTENDE, 25 Aug. Een onzer correspondenten schrijft: Ik hoop dat het korte bericht,
dat ik nog juist kon schrijven vóór het vertrek van de mailboot naar Folkestone, u
via Londen heeft bereikt. Ter eventueele aanvulling van dit bericht volgt hier het
1035 volle relaas van deze kleine schermutseling. Heden (Dinsdagochtend) werd aan de
gendarmerie te Ostende getelefoneerd dat een Duitsche patrouille van 110 ruiters en
38 wielrijders op weg was van Thourout naar Ostende. Dadelijk na ontvangst van dit
bericht begaven zich 200 gendarmen per rijwiel, te paard en per auto naar de "Haute
Barrière", bij de brug van Snaeskerke (dus niet Leffinghe, gelijk ik u in mijn eerste
1040 bericht meldde), waar men de Duitschers aan de andere zijde van de open brug zag. De
Duitschers (Uhlanen) bevalen den brugwachter de brug te sluiten en vervolgden hun
weg. Over de brug stegen de Uhlanen af en bonden hun paarden vast. De gendarmen, op
ongeveer 300 M. afstand, openden het vuur, doodden één (volgens anderen vier)
Duitschers en wonden verscheidene. Aan hun zijde ook enkele doodden en gewonden. Na
1045 een korten tijd over en weer vuren trokken de Duitschers af. De gendarmen kwamen
terug naar Ostende; ik zag ze tegen negen uur terugkomen met enkele Roode-Kruis
auto's. De gewonden Duitschers en Belgen werden aan boord gebracht van de "Prinses
Elizabeth", die hier sedert Zaterdagnacht ligt met vele gewonden aan boord, gereed om
op het eerste alarm, naar Duinkerken te stoomen. Men ziet, het boven beschreven
1050 treffen was niets dan een kleine schermutseling en nauwelijks de moeite van het
overbrieven waard, indien het feit zelf niet een aanwijzing vormde van een
verandering in de taktiek der Belgen. Gelijk bekend, heeft Brussel zich zonder slag
of stoot overgegeven, en zooals ik u van Terneuzen seinde, was Gent ???? civique was
ontwapend, de burgemeester had een proclamatie aangeplakt, gelijkkluidend aan die van
1055 burgemeester Max enz. En Ostende was Zaterdag geheel gereed hetzelfde te doen. Toen
lagen hier enkele Engelsche destroyers in de haven gereed voor actie, kanonnen
gericht op de brug en bereid de Duitschers warm te ontvangen. Op sterk aandringen van
burgemeester Lieboert en van den generaal-commandant der provincie lichtten de
Engelsche destroyers Zondag het anker – of liever zij ontmeerden – en Ostende was
1060 gereed het voorbeeld van Brussel te volgen.

Het treffen van hedenochtend wijst op een veranderde taktiek; ook is opvallend de
proclamatie van den gouverneur Clooten, die de garde civique weer te wapen roept.
Hedenochtend is artillerie (van de Garde Civique) naar de Snaeskerke-brug gegaan en
heeft daar post gevat met de gendarmes. Snaeskerke is 5 K.M. van Brussel. Er loopt
1065 een gerucht, dat een eskader (waarschijnlijk eenige destroyers) op weg zou zijn
hierheen. Ik ben vanochtend naar het "slagveld" geweest, dat zich slechts kenmerkte
door het feit, dat enkele boeren bezig waren eenige koeien en kalveren af te maken,
die door Belgisch en Duitsch lood getroffen waren. In de stad liepen geruchten dat
Fransche patrouilles gezien waren bij Slijpe, een 1 K.M. van Snaeskerke, maar dit
1070 geloof ik niet. Van den gisteravond in Londen gepubliceerden val van Namen is hier

niets bekend en ik heb het aan niemand meegedeeld – het volk is hier thans zeer gevoelig en is ontstemd over het wegblijven van hulp der Franschen en Engelschen. Het heeft nog geen Engelschen gezien en nu zegt de vox populi, dat de geallieerden de Belgen in den steek laten. Zoodat ik liever geen aanstoot geef door slecht nieuws te brengen. Nu wat betreft mijn tocht naar dit land. Na mijn tocht vol wederwaardigheden over Selgaete, Terneuzen en Vlissingen, waarover ik uitvoerig schreef, arriveerde ik in Londen Zondagochtend met acht stuks bagage, toebehoorende aan de uit Gent in panische schrik gevluchte correspondenten van "Daily Chronicle", "Daily Mirror", "Central News" en enkele provinciale bladen. Ook met de camera van een bioscopeman. Ik was den heelen Zondag bezig deze te distribueeren en besloot Maandag terug te gaan naar Ostende. Het zelfde verlichte denkbeeld hadden ongeveer 100 andere correspondenten van Engelsche bladen en dien dag reisde ik naar Folkestone in een trein gevuld met confrères. Ik, die dacht alleen te zullen reizen! In Folkestone moesten wij vijf uur wachten op de lossing van honderden kisten geweren. Ik herkende de kisten dadelijk als het zelfde maaxsel der kisten, die ik in het zeilbootje gezien had op den gedenkwaardigen Zondag van 26 Juli j.l. op de pier van Howth in Ierland. (Hoe lang lijkt mij dit geleden!) Bij navraag bleek mij, dat deze geweren uit Antwerpen kwamen, waar zij opgeslagen waren voor de Irish Volunteers; nu, met de veranderde toestanden, gaan de geweren met vlag en wimpel naar Ierland. Men had ze in Antwerpen willen houden, doch de munitie was reeds in Ierland. Vannacht drie uur kwamen wij in Ostende; van ochtend kreeg ik een "paniekbriefje" (je m'y connais, maintenant!) van een confrère om dadelijk op de pier te komen. Het briefje luidde: Come here at once. Germans arriving; we are all leaving". Dit deed mij dadelijk besluiten naar de pier te gaan en niet met de bende mee te gaan. Ik ben nu al tweemaal gevlucht en, als ze in de Staten zeggen, "it makes you feel like two cents". Op de pier een paniek. Ik hebeen paniek in Brussel en in Gent beschreven en refereer mijn lezers beleefdelijk naar die gloedvolle woordschilderijen: 't Was hier weer het zelfde. De 120 uhlanen waren 1200 geworden, zes gewonden waren 666 en de vijf K.M. waren teruggekrompen tot vijf meter. Ik zag aan het andere eind van de pier drie uhlanen aan boord van het hospitaalschip dragen en op dat moment omhulde en omvaagde mij de paniekatmosfeer. Ik liep Donohue, den bekenden oorlogscorrespondent van de *Daily Chronicle*, onderste boven, die juist aan boord ging en ook iets prevelde van Duitschers, uhlanen, sharp fighting enz. en dit klaarde en doorbrak de paniek-atmosfeer voor mij. Ik krabbelde haastig mijn briefje aan uw correspondent te Londen ter doorzending en had de voldoening de boot met haar kostbare lading confrères te zien wegstoomen. Ik bleef achter op de pier met den man van de *Daily Chronicle*, Alfred Stead W.T.zn. en den correspondent van de *Times*, welke laatste het sprekend evenbeeld van generaal Mac Mahon is. Ik bemin mijn confrères, maar het kwartet dat op de pier de boot bleef nastaren, slaakte desniettemin een zucht van verlichting. Vier is gezelschap, maar honderd is te machtig! Na mijn wandeling naar Snaeskerke heb ik een ritje gemaakt naar Westende, een zeebad genomen en met de *Daily Chronicle* gephilosoferd. En nu wachten wij op de dingen, die gebeuren zullen. Nieuws van het oorlogsveld kan ik u hieruit natuurlijk niet melden. Wij hooren hier waarschijnlijk minder dan gij in Holland, maar men kan nooit weten hoe alles zich ontwikkelt en dan zit men hier beter dan in Londen of Amsterdam. Op mijn rit naar Westende passeerde ik het kamp van de réfugiés, in den tuin van het Palace Hotel. Daar staan ongeveer 200 badkoetsen, stroo op den vloer, en in dien tuin een bonte mengeling van menschen, allen vluchtelingen uit de omgeving. Overigens ziet Ostende er uit alsof het April of October was. Enkele badgasten, de meeste winkels dicht, maar verder niets bijzonders. Het volk is natuurlijk eenigszins opgewonden, ik zag drie gendarmen met een burger in een auto stijgen, maakte een praatje met hen in mijn beste Vlaamsch, zij hadden dien ochtend gevochten, de burger was de broeder van een hunner. In een oogwenk tijds een dichte menigte om de auto en de vreedzame burger was een "spioen" geworden. Onder onbeschrijfelijke opwindung, met gejuw en kreten snorde de auto weg naar de kazerne. De treinen naar Gent en Antwerpen loopen nog geregeld en misschien ga ik straks een eindje het land in. Maar ik maak geen plannen meer. Ik wacht af met gelatenheid.

Naar Antwerpen.

Onze bijz. correspondent seint uit Roosendaal: Het wordt steeds moeilijker Antwerpen te bereiken. Men weet, dat de spoorwegverbinding tusschen Esschen en Capellen is opgeheven. Maar ook om van Capellen en, naar ik vernam, ook van andere omliggende gemeenten Antwerpen per trein te bereiken gaat met allerlei formaliteiten gepaard. Men kan geen kaartje meer krijgen zonder overlegging van papieren en dan staat het ter beoordeeling aan den spoorwegambtenaar om den reiziger tot het vervoer al of niet toe te laten. Ten einde me te vergewissen omtrent den toestand ten Zuiden van

1140 Antwerpen, maakte ik heden per fiets een tochtje, dat van hst begin tot het einde nog al met hindernissen gepaard ging. De groote moeilijkheid was eerst om een fiets te krijgen. Enfin, dat lukte. Tenslotte tegen behoorlijke borgstelling de Antwerpsche poorten uit komen ging ook, maar na een half uurtje peddelen – ik was juist het dorpje Vieux Dieu gepasseerd – onderwierp een van de krijgslieden mijn pas aan een nauwkeurig onderzoek en hij ontdekte dat daarop ingevuld stond: "allant en Belgique et en Allemagne." Wat of ik in Allemagne te maken had. Of ik al de verzekering gaf dat het voorloopig absoluut mijn plan niet was daarheen te gaan, dat het slechts een bevoegdheid was om daarheen te gaan – niet voordat een paar superieuren krijgsraad hadden gehouden, kon ik verder gaan. In de verte was, zij het ook met langdurige tusschenpoozen, het doffe geluid van kanonschoten te hooren. Nog altijd waren de Duitschers met hun artillerie bezig Mechelen onder vuur te nemen. De stad is echter zoo goed als uitgestorven. Geen inwoners meer, allen hebben de vlucht genomen. Overal waar ik fietste, kwam ik nog vluchtelingen tegen. De stroom schijnt voorloopig niet op te houden. Het is indroevig, – deze mooie streek te passeeren, klagelijk vooral, den toestond te zien, waarin sommige boerderijen zijn achtergelaten. Loeiend loopen hier en daar de koeien door de weide. Hebben de beesten honger? Moeten zij gemolken worden? Ik weet het niet. Op het hek van een boerderij zag ik geschreven: "Ge meugt hier vrij melken," dat was, geloof ik, nog niet een van de domsten. Ik zag juist hoe een geheele familie vluchtelingen daarvan gebruik maakte. De man gebruikte zijn pet als melkemmer. De vrouw deed dienst als melkmeid en allen deden zich te goed aan de warme melk. Zelfs kwamen er eenige piotten – de naam, waarmede de Belgen meer als uitdrukking van hartelijkheid dan als spotternij hun soldaten betitelen – mee van de lekkernij smullen.

1160 Die opschriften op de huizen zijn over het algemeen tragisch. "Ik zij in Antwerpen bij mijn breur" leest ge hier. Een eindje verder: "Als ge wat van mijn kinders hoort, stuurt ze dan maar." Zoo gaat het voort. Een ieder leest de opschriften en voldoet aan de verzoeken wanneer hij kan. Trouwens niet alleen op deuren vindt ge ze. De kranten hebben een afzonderlijke rubriek geopend van verloren en gevonden menschen. Uit het "Handelsblad van Antwerpen" van hedenavond slechts een drietal staaltjes. Monsieur Staes, chauffeur, vierde compagnie enz. verlangt nieuws te weten van vrouw en kinderen, vader en ??? wordt verzocht inlichtingen over Coletta Laenen te bezorgen bij den pastoor te Bronhem." Een derde, mevr. Van Aerschot, wordt verzocht zich naar haar man te begeven (volgt adres). Van dergelijke verzoeken staan de kranten vol en de deuren langs den weg getuigen er van, hoe ontzettend de toestand is. Maar ik zal nog iets verder vertellen over mijn tocht, waaraan betrekkelijk spoedig een einde kwam. Overal langs den weg bevonden zich troepen en posten van wie de meesten mij ongehinderd lieten passeeren. Op een gegeven oogenblik echter werd een officier geroepen om te beslissen of ik wel verder mocht. Deze gaf mij den dringenden raad terug te keeren, uiterst hoffelijk, doch ik begreep toch, dat het meer was dan een enkele raadgeving. Langs groepen vluchtelingen, afgewisseld door blijmoedige soldaten – niettegenstaande de zware beproevingen, die zij reeds doorstaan hebben, zag ik nog geen Belgische soldaten die niet blijmoedig waren – peddelde ik terug en in de stad werd juist aangeplakt, dat allen die niet te Antwerpen gedomicileerd zijn, voor Woensdagmiddag 2 uur de stad moeten verlaten hebben om geen gevaar te loopen als verdachte individuen gearresteerd te worden. Verwacht men nog de insluiting van Antwerpen? Ik weet het niet, wel dat voor het geval de Duitschers inderdaad nog een aanval op Antwerpen in den zin hebben, dit voor hen wel een van de moeilijkste bedrijven zal worden want men heeft van het ochtendgloren tot het vallen van de duisternis gewerkt en geen minuut verzuimd om de stelling nog eens duchtig te versterken.

Op het Westelijk: oorlogsterrein.

1190 Bij de kaart.

Op onze kaart is aangegeven hoe, volgens het laatste officieele bericht van den Duitschen generalen staf, de stand der Deutsche troepen in Frankrijk thans is. Het meest westelijke leger, dat van generaal von Kluck, heeft een flankaanval der Franschen bij Combles teruggeslagen. Het leger van generaal von Bülow heeft volgens 1195 diezelfde officieele Deutsche berichten, het Fransche leger bij St. Quentin verslagen. Het hoe dit leger, dat gezamenlijk met het leger van generaal von Hansen, oostelijk van Maubeuge was opgerukt. Generaal von Hausen is met zijn troepen blijkbaar in zuidoostelijke richting getrokken. Bericht wordt namelijk, dat hij de Franschen naar Rethel aan de Aisne heeft teruggedrongen. Het leger van den hertog van 1200 Wurtemberg rukt eveneens, maar van de andere zijde, naar de Aisne op, na eerst over de Maas teruggeworpen te zijn geweest. Het leger van den Kroonprins rukt voort naar en over de Maas. In Fransch Lotharingen staan nog de legers van den kroonprins van

Beieren en van generaal von Heeringen.

1205 **Op het Oostelijk oorlogstoneel.**

Een keizerlijke dankbetuiging.

BERLIJN, 1 Sept. (W. B.) De Keizer heeft den zegevierenden veldheer van het Oostelijk leger, generaal von Hindenburg, tot General Oberst benoemd, en verleende hem het IJzeren Kruis eerste klasse. De Keizer zond hem 30 Aug. het volgende telegram uit het
1210 groote hoofdkwartier: "Door de volledige zege na een driedaagschen slag op de Russische overmacht verwierf het leger zich voor immer den dank van het vaderland. Met heel Duitschland ben ik trotsch op de verrichting van de armee onder uwe leiding. Breng den dapperen mijn warme Keizerlijke dankbaarheid over. Wilhelm, I. R."

1215 **Uit het verre Oosten.**

De Japanners in Kiautsjau.

NEW-YORK, 1 Sept. (Reuter.) Een Reuter-telegram uit Peking meldt: Hier zijn berichten ontvangen, dat de Japanners Tachien, een eilandje voor de baai van Kiautsjau, bezet hebben.

1220

Op Zee.

Trawlers gezonken.

Met een vijftiental andere stoomtrawlers uit Grimsby en Boston waren ze op de Noordzee gaan visschen. Veertien dagen later liepen er 160 man, met als eenig bezit de kleeren die ze aan het lijf droegen, door Wilhelmshafen. Een hunner, een
1225 Hollander, met een Engelsche vrouw getrouwd, en reeds 32 jaar te Grimsby wonende, is naar Amsterdam gekomen; hij vertelde ons, hoe hij zijn boot, en de 15 anderen door de Duitschers in den grond had zien boren. "Het zal dan een 400 mijlen Noordwestelijk van Wilhelmshafen geweest zijn, dat wij op een goeden morgen twee trawlers van onze
1230 vloot door een Duitsche torpedoboot, de "Albatros", zagen praaien," vertelde hij. "Mijn mannen wilden er eerst van door, maar de Duitscher richtte zijn kanonnen ook op ons, en daarom beval ik maar dat we rustig zouden blijven liggen. De Duitscher moest toen onze vlag zien, en wij seinden waar vandaan wij kwamen. 's Avonds hoorden wij drie kanonschoten, dat moet voor de "Omreier" en de "Waliant", van de Atlas-
1235 maatschappij te Grimsby geweest zijn... Trouwens later hebben we de bemanning in Wilhelmshafen teruggevonden. Des morgens om half vier – er was inmiddels een groot Duitsch slagschip bijgekomen, door twee torpedoboten begeleid, – kregen wij het bericht dat ons een uur restte om van boord te gaan. Een poosje later zagen wij, van het Duitsche schip af dat ons vervoeren zou, hoe de dreadnought met een zwaar kanon
1240 onze machinekamer inschoot... daarop zonk onze trawler. Op den terugweg naar Wilhelmshafen zagen we een Duitsche torpedoboot mijnen strooien... dat ziet men direct aan een langzaam gangetje van het schip, dat er verdacht uit ziet. Met ons honderd zestigen zaten wij kort daarna te Wilhelmshafen; onderweg kregen wij soep, overigens bemoeiden de Duitschers zich niet met ons. Er waren Zweden, Nooren,
1245 Engelschen, Russen en Denen onder ons, die later uitgezocht en onder bescherming hunner consulaten gestald werden. Te Wilhelmshafen zagen wij enkele der geredde opvarenden van de "Magdeburg" rondloopen; zij droegen de reddinggordels nog omgebonden.

1250 **Het zeegevecht bij Helgoland.**

De "Manch. Guard." ontving nadere bijzonderheden omtrent het zeegevecht, dat bij Helgoland heeft plaats gehad. Wij ontleenen hieraan het volgende: Verleden Donderdag of Vrijdag voer een torpedojager-flotille van Harwich af, zonder bekende bestemming. Het is later gebleken, dat deze booten – die des nachts de haven verlieten – de
1255 opdracht hadden gekregen deel te nemen aan een onderneming tegen een deel van de Duitsche vloot, waarvan de plaats bekend was, en waarvan een aantal kleine kruisers zich herhaaldelijk op de Noordzee waagden. In de morgenschemering, voordat de damp was opgetrokken, kwamen de Engelsche schepen nabij de plaats waar de Duitschers – onder bescherming der fortten van Helgoland wachtten. Omtrent den aanval vernam men
1260 reeds, dat de fortten zich onmiddellijk met hun zware geschut in den strijd mengden. Enkele der Engelsche booten kwamen vrij dicht bij de Duitsche vloot, aanvankelijk zonder opgemerkt te worden. Zij lokten de vijand meer naar volle zee, waar weldra Duitsche kruisers aan het gevecht kwamen deelnemen. Een der deelnemers aan het gevecht vertelde: "Het was een helsch spektakel; het lijkt mij nog een wonder, dat er
1265 van de vele op ons gerichte schoten zoo weinigen doel troffen. De Duitschers schoten dan ook te hoog, en de meeste schade berokkenden ons de granaten van het kustgeschut". In dien tijd snelden de Engelsche kruisers ??? den vijand fel bleven bestoken. Gedurende het heetst van het gevecht waagden zich twee dier kleine

1270 scheepjes tusschen twee Duitsche kruisers. Zij maakten gebruik van de aarzeling dier
1275 kruisers, die blijkbaar vreesden elkander te treffen, om hun groote schade toe te
brengen. Vier andere torpedojagers hadden een Duitschen kruiser bijna tot zinken
gebracht, toen een grooter schip het den "coup de grace" toebracht. Een Engelsche
1280 kruiser werd niet minder dan 19 maal getroffen, doch de vier schoorsteenen en de
Marconi-inrichting bleven intact; een projectiel drong dicht boven de waterlijn in
den scheepswand, en ging dóór de pantserplaten, dwars door het schip, vlak langs een
1285 paar matrozen die juist uit hun kribben kwamen; het was toen kwart over vieren in den
morgen. Het zinken van de "Mainz" was het begin van het einde voor de Duitschers; het
schip stond in lichterlaaie toen het begon te zinken, ... even stak de boeg hoog boven
het water uit, - en toen verdween het groote schip snel onder water.

DUITSCHLAND.

Dagboek van den oorlog.

1285 IV. DOOR G. VAN LISSA. BERLIJN, 4 Augustus. Vandaag moet de vertegenwoordiging van
het Duitsche volk, de Rijksdag, het woord nemen, nadat èn Keizer èn rijkskanselier
reeds in enkele geestdriftige zinnen gezegd hadden, dat zij rekenden op de grootste
1290 plichtsbetrachting, op de meest opofferende daden. Anders toch zou het vaderland niet
met eere kunnen komen uit den zwaren strijd, die het wacht. Wij allen weten het, hoe
deze Rijksdag verdeeld is in partijen, hoe steeds partijbelangen er den doorslag
geven. Wij kennen de voortdurende botsing van de felle verschillen van meening,
1295 botsing, die noodig is voor een politieken vooruitgang. Zal op dezen dag, nu aan de
volksvertegenwoordiging de meest nationale van alle nationale eischen gesteld wordt,
de partijtwist verstommen? Zal, nu het vaderland in gevaar is, de broedertwist
ophouden? Vooral den Duitscher kost het zooveel moeite de "Eigenbrödelei" op te
1300 geven, zei Fürst Bülow indertijd. En hij kende zijn landgenooten. Deze Rijksdag,
zooveel gesmaad, heeft alles, alles gedaan wat de regeering van hem vroeg. En dit met
1305 een geestdrift, een waardigheid en een ernst, dat zelfs een Engelsch collega, die
onder den indruk kwam van zoo'n fiere houding, tot me zei: "So was imponierendes hab'
ich noch nie erlebt". Zelfs de sociaal-democratie met haar radicale meerderheid wist
den goeden vorm te vinden en de zuivere takt om in dit moment zich aan te sluiten bij
1310 de burgerlijke partijen. Er bestaat werkelijk, zoo lang de oorlog duren zal, geen
partij-politiek meer in Duitschland. En de jonge sociaal-democraten, het woord van
den ouden Bebel waar makend - die ronduit zei, dat hij vaderlander genoeg was om het
geweer op den schouder te nemen, zoodra Duitschland in nood verkeerde - zullen even
1315 flink vechten voor hun volk en hun keizer als de conservatieve afgevaardigde Rogalla
von Bieberstein, die in deze Rijksdagzitting opviel door zijn kranige figuur als
Zieten-huzaar, of als de eerwaardige, ietwat corpulente afgevaardigde van Calcar,
hoogleraar te Straatsburg, die de officiersuniform droeg van een Beiersch
1320 infanterieregiment. Nu zijn de woorden waar geworden, die honderd jaar geleden niet
precies klopten: "Der König rief und alle, alle kamen". Deze "Mitglieder des
Reichtags", ze zullen zich allen gedragen als de flinke collegalandweerman uit de
romans van Walter Bloem over den oorlog van '70, als de Königsberger professor
1325 Müllensiefen. De Vinnige Liebknecht, onthuller van legerschandalen bij uitnemendheid,
vooraan. En bestonden er nog marketentsters, dan zou stellig Rosa Luxemburg zich
aanmelden. Liebknecht en Luxemburg wachten op het groote oogenblik, dat het leger hen
zal roepen. En ze zijn dus niet dood geschoten in de straten van Berlijn bij een
1330 poging om revolutie te maken, zooals er in het buitenland verteld wordt. Geen
sociaal-democraat, hoe radicaal ook, denkt op dit oogenblik aan revolutie. Hij denkt
alleen aan zijn vaderland, dat op stuk van zaken boven internationaliteit gaat.
's Avonds laat werd het bekend, dat Engeland Duitschland den oorlog verklaard had. Nu
gold het te vechten tegen drie machtige vijanden... Het Berlijnsche straatpubliek nam
het nieuws kalm op, omdat het niet anders verwacht had. Maar toch wekte het bulletin
meer verbittering dan het bericht, dat Duitschland en Frankrijk op voet van oorlog
1335 verkeerden. In deze dagen had de Duitscher oprecht medelijden met Frankrijk, dat door
zijn politiek, door zijn milliarden, Rusland geleend, gedwongen was partij te trekken
voor den onverzadelijken Russischen beer. Men begreep de moeilijke situatie voor den
Franschman en men had eerbied voor zijn trouw jegens den bondgenoot, die niet onder
deed voor de "Nibelungentreue" van Duitschland tegenover Oostenrijk. Er was werkelijk
geen sprake van blijdschap, van voldoening zelfs, dat de Duitsche soldaten nu ten
1340 strijde konden trekken tegen de roodbroeken aan den anderen kant van de Vogezen. Zoo
bitter de stemming was tegen Rusland en Engeland, zoo gelaten kalm was ze tegen de
Franschen, die toch doorgingen voor de "Erzfeinde". Voor het paleis van den
Russischen ambassadeur in Unter den Linden kwam het bij diens vertrek tot relletjes.
Een paar Russen in een auto, die demonstratief lachten, moesten deze uitdagende
houding bezuren met een stokslag. Enkele ruiten van de woning van den Engelschen

- 1335 ambassadeur in de Wilhelmstrasse werden ingeslagen – een "speciale" berichtgever van Reuter blies deze kleinigheid op tot een "Het geheele gebouw is vernield"! Maar voor het keurige rococo-paleis van den Franschen gezant op den Pariser Platz had niet één enkele betooging plaats. De agent, die er dag en nacht nu nog voor staat, kan gerust een wandeling maken in den naburigen Tiergarten.
- 1340 5 Augustus. Het kan niet ontkend worden, al staat het niet in het officieel verslag van de zitting vermeld, dat de mededeeling van den rijkskanselier in den Rijksdag omtrent de schending van de Belgische neutraliteit levendige sensatie verwekte. Er ontstond beweging in de zaal en onder het publiek op de overvolle tribunes. Het was alsof men van de Deutsche regeering een dergelijke houding niet verwacht had. En de
- 1345 beweging maakte eerst plaats voor bewijzen van instemming, toen de rijkskanselier deze schending motiveerde met de bewering dat nood wet breekt, en tevens de verklaring aflegde, dat men trachten zou het onrecht België aangedaan, later goed te maken. Ik zal, zonder partij te trekken, mij stellende dus op een absoluut neutraal standpunt, de Deutsche opvatting mededeelen omtrent deze onzijdigheids-breuk, die in
- 1350 ons land zooveel kwaad bloed gezet heeft. De koning van Pruisen heeft in 1843 te gelijk met Frankrijk en Engeland het verdrag geteekend, waarbij de Belgische neutraliteit gegarandeerd wordt. Als een paal boven water staat het, dat dit verdrag nog geldig is voor den tegenwoordigen koning van Pruisen, die tevens keizer van
- 1355 Duitschland is. En wanneer – aldus, herhaal ik met, nadruk, luidt de Deutsche opvatting – Duitschland thans oorlog te voeren zou hebben met Frankrijk alleen, dan zou het dit verdrag gerespecteerd hebben, niettegenstaande de Deutsche regeering reden meende te hebben te twijfelen aan de werkelijk neutrale gevoelens van België tegenover Frankrijk, indien dit laatste land op voet van oorlog verkeerde tegen
- 1360 Duitschland. De Deutsche militaire attaché in Parijs had gerapporteerd dat de gevoelens van de Belgen zoo vriendelijk gestemd waren jegens Frankrijk, dat hij er aan twijfelde of België werkelijk een opmarsch van Fransche troepen in België met de bedoeling op Duitsch gebied binnen te vallen, met wapengeweld zou trachten te verhinderen. Men vreesde in Duitschland, en dit op gezag van rapporten van
- 1365 op aankwam op het beslissende oogenblik de Belgen hun bekende sympathie voor de Franschen en hun bekende antipathie tegen de Duitschers door daden zouden uiten. De Deutsche regeering zou echter hierin nog geen motief gevonden hebben de Belgische neutraliteit te schenden, wanneer het land alléén tegen Frankrijk den oorlog te voeren had. Dan zou getracht zijn door het forceeren van de sterke Fransche
- 1370 Vogezenvestingens slag te leveren op Fransch gebied. Vóór Duitschland echter kans had op dit terrein succes te behalen, zou geruime tijd voorbij gaan. Nu Duitschland echter een oorlog te voeren heeft naar drie fronten en in het oosten speciaal een vijand met een enorme numerieke overmacht, zonder grensversterkingen die den vijand lang kunnen ophouden, voelde de generale staf zich verplicht met de grootst mogelijke
- 1375 snelheid te opereeren tegen den vijand aan de westelijke grens, in de hoop daar spoedig de handen vrij te krijgen. Een snel optreden, voor Duitschland in dezen oorlog een levensvraag, was alleen mogelijk door een inval in België. Bovendien zou het forceeren van de Belgische Maasforten niet alleen minder tijd kosten dan het nemen van de Fransche Vogezenvestingens, doch ook minder troepen. En troepen moesten
- 1380 zooveel mogelijk gespaard worden juist ook in verband met de overmacht aan de Russische grens. Bovendien had men er in Duitschland belang bij, dat Engeland, aan wiens vredelievendheid men hier reden had te mogen twijfelen, onmiddellijk aan den strijd zou deelnemen. Beter van den beginne af een vijand meer dan een vijandig gezinden buurman, die steeds op den loer ligt om in te grijpen zoodra voor hem het
- 1385 gunstige oogenblik gekomen is. Dan zou het kunnen gebeuren, aldus de Deutsche redeneering, dat Engeland toekeek tot Duitschland den landoorlog gewonnen had, de vredesvoorwaarden voorschreef aan Frankrijk en Rusland, om dan, indien deze voorwaarden niet naar genoegen waren van de Britsche regeering, het uitgeputte
- 1390 Duitschland te dreigen met maritieme en economische overmacht. Men wist dat de Engelsche regeering onmiddellijk zou ingrijpen wanneer de Belgische neutraliteit geschonden zou worden. En deze schending, absoluut noodzakelijk uit strategisch oogpunt, volgens den generalen staf, werd tegenover Engeland ook van een politiek standpunt wenschelijk geacht. Men zou kunnen vragen, waarom Duitschland het verdrag
- 1395 van 1843, dat gesloten werd toen men nog niet dacht aan de mogelijkheid van een oorlog tegen drie fronten, niet opzei, zoodra de regeering de overtuiging kreeg, dat zij dit verdrag door de veranderde omstandigheden onmogelijk kon respecteeren. Hierop werd dit antwoord gegeven: zoodra de Deutsche regeering dit deed, zou men in Frankrijk volkomen op de hoogte zijn van de plannen van den generalen staf, zou men begrijpen, dat de bedoeling was door een opmarsch in België Frankrijk aan de
- 1400 Noordgrens aan te vallen. En dit geheim mocht de generale staf natuurlijk niet

verraden.

1405 6 Augustus. De zon gloeit recht op de stille, breede asfaltstraat in het westen van
Berlijn, in de straat waar mijn woning staat. De zielige boomen langs het trottoir
werpen korte schaduwen. Plotseling klinkt het zware gedreun van voetstappen. Klos,
1410 klos, in de maat. Reservisten, die onder de wapenen moeten komen, die gekleed dienen
te worden. Jonge kerels, een paar brievenbestellers in uniform, soldaten van het
heilsleger, ook in uniform, een portier van een kientopp in zijn opvallend livrie,
loopers van een winkel, met een pet versierd met den firmanaam. De jongens dragen
1415 allen de groote kartonnen doos, waarin al hun civiel spul geborgen is. Ze zweeten als
postpaarden. De zon gloeit, maar de kerels zingen het hoogste lied. Voorbijgangers
blijven even staan, nemen den hoed af, roepen en wuiven adieu. Een dame huilt. Dezer
dagen wordt niet alleen in kerken geweend en gebeden. Den heelen dag klinkt in de
1420 stille straat het gedreun van voetstappen. En steeds weer hoor ik het "Deutschland,
Deutschland über alles." Tot zelfs midden in den nacht, uit de kroeg aan den
overkant. Daar wordt anders zwaar geboemd, flink gescholden. Een kolensjouwer, een
reus, heeft er doorgaans het hoogste woord. Hij brult, dat deze wereld niet deugt,
dat een keizerrijk een onding is, dat de tegenwoordige maatschappij aan alle kanten
scheurt en op het punt van invallen staat en alleen maar gelijmd kan worden met
1425 sociaal-democratische stijfsel. Nu, in den nacht, tracteert hij soldaten, zingt hij
met de soldaten het hoogste vaderlandslievende lied. De toekomststaat ligt in puin,
nu het land in gevaar is.

1430 's Morgens, 's middags en 's avonds trekken de reservisten met vroolijke gezichten en
toch een tikje ernst in de oogen langs straat. Het is aandoenlijk te zien, hoe zij
sjouwen met hun oude koffertjes, met hun uitpuilende kartonnen doozen. De elegante
1435 mannen dragen een roos in het knoopsgat. Waar zijn de meisjes, die weenend deze roos
als laatsten groet in het knoopsgat staken? Waar zijn de vrouwen, die in de kartonnen
doos naast de worst het portret legden van de kinderen? Van het Anhalter station
nadert een nieuwe troep reservisten. Allen in het groen. Jagers en houtvesters. Op de
1440 slappe, leutige hoedjes dragen zij dennetakjes en eikenblaadjes. Kerels uit den Harz,
het Teuteburgerwald, kerels, die rieken naar hars. Van den naburigen Potsdamer
Bahnhof komt een andere groep. Een reeks wagens. Ze rijden langzaam, want ze zijn
zwaar beladen. Waar ze passeeren, blijft het publiek stom staan. Want op de wagens
liggen draagbaren, honderden draagbaren. Spookachtig steken de stangen en handvatsels
1445 op. De groene reservisten en de wagenstoet passeeren elkaar. De reservisten kijken
even héél somber. Dan haalt er een diep adem en zingt zoo hard hij kan het bekende
jagerslied: "Im Wald und auf der Heide, de hab' ich meine Freude, ich bin ein
1450 Jagersmann." En allen zingen ze. En geen denkt er meer aan den somberen wagenstoet.

De politieke opvatting der sociaaldemocraten.

1440 Naar aanleiding van het optreden van de sociaal-democraten Sembat en Guesde als leden
van het Fransche ministerie, als vertegenwoordigers van de socialistische partij in
de regeering, schrijft het Duitsche sociaaldemocratisch orgaan de "Vorwärts" o.a.: De
deelneming van de sociaal-democraten aan de regeering beteekent voor het Fransche
1445 volk een stormsignaal, een stormsignaal, dat oproept tot inspannen van alle krachten
voor tegenweer. Het verandert den oorlog, die een oorlog der regeering tegen den wil
van het volk was, tot een volksoorlog tot behoud van het bestaan. Het Duitsche volk
moet met deze opvatting rekening houden. Onze Fransche partijgenooten zouden nooit in
het ministerie zijn getreden, indien zij van meening waren dat de oorlog van zijn
1450 tegenwoordig stadium een oorlog was ter ondersteuning van het Tsarisme, een oorlog
tegen de beschaving en de politieke vrijheid. De nederlaag doet hun den oorlog als
een strijd voor de nationale zelfstandigheid voorkomen. Zij vreezen amnesties. Aan
den anderen kant mogen we er niet aan twijfelen, dat de mannen, die heden de Fransche
regeering vormen, in meerderheid bereid zijn voor een vrede te werken, die de
1455 nationale veiligheid en integriteit waarborgt, Guesden en Sembat, maar ook Augagneur,
Malvy David en anderen kennen geen solidariteit met Tsarisme en Moskovietendom. Hun
intreden in het ministerie staat dus de vooruitzichten voor den vrede, indien deze
vrede zoo is als ook het Duitsche volk deze moet wenschen: een vrede zonder
1460 verovering, een vrede die tot toenadering met het Fransche volk voert. Dan zou ook
het Tsarisme zijn arbitrale rol voor altijd hebben uitgespeeld. De oorlog is begonnen
met de leuze voor vrijheid en nationale onafhankelijkheid. Indien het zou gelukken
met Frankrijk tet overeenstemming te komen, zou de vrijheid en onafhankelijkheid van
1465 Polen en Finland verzekerd zijn, het Tsarisme geveld, de Europeesche vrede
gewaARBorgd. Dat echter moet ook het doel van de Duitsche democratische politiek
zijn.

Duitsche reservisten in Turkije.

ATHENE, 1 Sept. (Reuter.) Men verzekert, dat de Duitsche reservisten en territorialen, in Turkije verblijf houdend, bevel ontvingen zich te Konstantinopel te vereenigen, ten einde naar Duitschland te worden overgebracht.

1470

BELGIË.

Geen genade.

Onder dit opschrift wekt het "Handelsblad van Antwerpen" het Belgische volk op om mee te doen aan den economischen oorlog en het Engelsche voorbeeld te volgen. Er mogen geen zaken meer worden gedaan met Duitsche handelshuizen en de Duitsche filialen te Antwerpen mogen niet meer door Belgische zetbazen in stand worden gehouden. Na den oorlog, schrijft het blad, zullen wij onze eigen belangen behartigen en als er voordeelen te behalen zijn in de toekomst, zullen geen Duitschers daarmede gaan strijken.

1475

1480

Beloonde helden.

In hetzelfde blad treffen wij een lijst aan van militairen en burgers, die een koninklijke onderscheiding hebben verkregen wegens betoonde dapperheid en beleid. Tot de gedecoreerden behooren ook twee vrouwelijke telefonisten te Leuven, die bij de nadering van den vijand hun post niet hebben verlaten.

1485

Requisities in België.

LONDEN, 1 Sept. (Reuters bijz. dienst.) De "Daily Telegr." verneemt uit Brussel, dat men daar gebrek aan levensmiddelen begint te gevoelen. Slechts weinigen kunnen zich nog vleesch, eieren en melk verschaffen. De voorstad St. Gilles heeft van de Duitsche militaire overheid last ontvangen dagelijks vierhonderd flesschen wijn te leveren, Careghem veertigduizend pond vleesch, Brussel zeventigduizend pond brood.

1490

FRANKRIJK.

De Duitsche vliegmachine boven Parijs.

De Parijsche correspondent van de "Daily Chronicle" seint eenige bijzonderheden over de in Parijs geworpen bommen. In het geheel zouden er vijf projectielen geworpen zijn en dat wel in een van de dichtst bevolkte wijken van de stad. Nochtans veroorzaakte de ontploffingen geen paniek. Een projectiel viel op den hoek van de rue Albouy en de rue Vinaigriers, voor de winkels van een bakker en een wijnhandelaar. De ruiten werden verbrijzeld en twee vrouwen verwond. Twee bommen ontploften op de Qua Valmy en een op den muur van een nachtasyl achter het St. Martius ziekenhuis. De vijfde ontplofte niet. Volgens de "Temps" wierp de Duitsche vlieger tevens een manifest naar beneden, ondertekend: luitenant Von Heidssen, waarin verklaard wordt, dat het Duitsche leger in de nabijheid van Parijs is en dat het beter was de stad maar over te geven. De aeroplane vloog op een hoogte van ongeveer 2000 M.

1500

1505

Voorzorgsmaatregelen in de Stelling van Parijs.

De militaire gouverneur van Parijs heeft Zondag bevel gegeven, om binnen vier dagen de omgeving der Parijsche forten op te ruimen. Alle gebouwen, enz. binnen de kringen moeten worden neergehaald en met den grond gelijk gemaakt.

1510

Censuur.

PARIJS, 31 Aug. (Eigen bericht.) De prefect van politie heeft hoofden met vette letters in de bladen verboden en tevens, dat krantenverkoopers iets roepen, zelfs den naam der bladen.

1515

ENGELAND.

LONDEN, 1 Sept. (Reuter.) Het departement van oorlog vroeg aan Louis Seamen, van den Amerikaanschen militairen geneeskundigen dienst, die thans in België is, een verklaring van zijn beweerde critiek op den aanval van een Zeppelin op Antwerpen, "als een hyena, die in den nacht vrouwen en kinderen vermoordt". Waarschijnlijk zal hij worden ontslagen.

1520

Aanbiedingen.

LONDEN, 1 Sept. (Reuter.) Het persbureau meldt, dat de regeering dankbaar aanvaardt het aanbod van de bevolking van Alberta van een half millioen schepels haver, voor de Engelsche strijdmacht. Zij aanvaardt eveneens het aanbod der regeering van Quebec van vier millioen ponden kaas, die zullen worden gebruikt voor de hulp aan de armen.

1525

1530

Een overeenkomst in zake home rule?

1535 LONDEN, 1 Sept. (Reuter.) In het Lagerhuis heeft minister Asquith, toen hij de verdaging van het Huis tot 3 September voorstelde, daarbij de hoop uitgesproken, dat het mogelijk zou blijken door onderhandeling tot een schikking in zake home rule te komen, zonder nieuwen strijd uit te lokken.

De stemming in het Empire.

1540 De Canadeesche minister van militie, kolonel Hughes, heeft meegedeeld dat 60,000 Amerikanen (uit de Vereenigde Staten dus) zich hebben aangemeld om in het Canadeesche expeditieleger dienst te nemen. Het aanbod dezer Amerikanen kon natuurlijk niet worden aangenomen. Overal in Canada worden vergaderingen en betoogingen gehouden voor Canada's medewerking tot het uiterste in dezen door het Britsche rijk begonnen strijd. Zoo werd te Winnipeg een meeting gehouden, waaraan een tienduizendtal burgers deelnamen, welke met nadruk van de regeering verlangden, dat ze alles zal doen om te
1545 zorgen, dat een legermacht van ten minste 100,000 man voor het Britsche veldleger zal worden beschikbaar gesteld. Groote bedragen worden in Canada voor het National Patriotic Fund bijeengebracht. In Britsch-Indië is de geest blijkbaar evenzoo. De Maharajah van Mysore heeft 50 lakko roepijen, ongeveer 3½ miljoen gulden, aangeboden voor het Indische leger en heeft eveneens zijn troepen aangeboden. De Indische
1550 agitator Pilak, die in 1908 tot zes jaren verbanning werd veroordeeld, maar die in Juni gratie kreeg, heeft te Povria een toespraak gehouden, waarin hij tot steun aan de regeering opwekte. Het is nu geen tijd om op hervormingen aan te dringen, zeide hij. Alle geschillen moesten thans ter zijde worden gesteld.

1555 **Klachten over de censuur.**

Het Engelsche weekblad "The Nation" komt in krachtige bewoordingen op tegen de achterhoudendheid, door de Engelsche autoriteiten betracht, wat betreft het bekendmaken van het oorlogsnieuws. Het blad schrijft: "Geheimzinnigheid, zooals die
1560 door onze (de Engelsche) censoren wordt uitgeoefend, is een politieke zelfmoord in een land, dat op de bereidwilligheid van vrijwilligers en de standvastigheid van de openbare opinie drijft. Zij veroorzaakt een paniek, dooft de geestdrift en verwekt een gevoel van onverschilligheid. De vijand, die onze terugtrekkende legers fel achternazit, weet slechts te goed waar zij zijn; geheimzinnigdoenerij in Londen zal hem niet schaden. "Gevoel van eigenwaarde in zoo'n toestand eischt de onopgesmukte
1565 waarheid. Indien het land begrijpt, hoe ernstig de toestand op het westelijk oorlogsterrein is, mag men vertrouwen, dat het zijn plicht zal doen."

Het Lagerhuis.

1570 LONDEN, 1 Sept. (Reuter.) Een comité van de leiders van alle partijen wordt gevormd om te helpen bij de recruteering der 500,000 man van Kitchener's leger.

OOSTENRIJK.

1575 WEENEN, 31 Aug. (W. B.) De oorlogscorrespondent van het "Fremdenblatt" meldt heden, 9 uur v.m.; Vandaag is het de zesde dag van den grooten slag, onze troepen strijden met bewonderenswaardig uithoudingsvermogen. De berichten uit de gevechtlinie luiden voor ons geregeld gunstig. Terugkeerende gewonden gewagen van den heldenmoed onzer soldaten. De stemming in het hoofdkwartier is goed.

Aartshertog Jozef.

1580 WEENEN, 31 Aug. (W. B.) Aartshertog Jozef, die gisteren van het oostelijk oorlogstooneel hier ter stede is aangekomen, verklaarde naar aanleiding van de geruchten van zijn verwonding, dat hij ongedeerd is. Alleen werd zijn mantel op een aantal plaatsen door Shrapnel-kogels doorboord.

1585 **Bufferstaten.**

De "Daily Chron." ontving uit Weenen een schrijven van een aldaar gevestigd vreemdeling dat een inzicht geeft in de stemming en opvattingen, die men daar omtrent den oorlog en zijn resultaten heeft. De schrijver wijst erop, dat men te Weenen veel vertrouwen heeft, dat Frankrijk door Duitschland zal worden ten onder gebracht en dat
1590 Oostenrijk met behulp van Duitschland er in zal slagen de Russen achter de linie Warschau-Kief-Odessa terug te dringen. Indien men hierin slaagt zouden er twee bufferstaten worden gevormd n.l. een Poolsche staat en een Ukrainische staat. De Ukrainiërs, of Roethenen of Klein-Russen omvatten ongeveer dertig miljoen zielen en bewonen de breede landstreek van Galicië tot Kiel en Odessa. In Oostenrijk verwacht
1595 men dat zij evenals de Polen in opstand zullen komen, daar ze steeds door de Russische machthebbers zijn onderdrukt. Wij hebben reeds vroeger meegedeeld hoe van

de zijde der Roethenen in Oostenrijk manifestaties zijn verspreid om de Klein-Russen tot rebellen tegen Rusland op te zetten in de hoop het herstel der eigen nationaliteit te verlevendigen. Oostenrijk schijnt dus te willen rekenen op den haat jegens Rusland van deze tot dusver zoo zeer onderdrukte grensvolken, waartegen van de tijde van Rusland, zooals onze lezers weten, alle mogelijke pogingen worden gedaan om althans de Polen naar de Russische zijde over te halen, door het herstel van het oude Polen in uitzicht te stellen. Deze nu nog slechts in de eerste phase zich bevindende nationaliteiten-strijd kan zeker voor de ontwikkeling der gebeurtenissen op het oostelijk oorlogstoooneel van groote beteekenis zijn. En men krijgt zoo den indruk, dat wat ook het resultaat van dezen geweldigen oorlog moge zijn, in elk geval de Polen hieruit voordeel zullen trekken. De Poolsche quaestie en niet minder, de Roetheensche, verdient dus op het oogenblik alle aandacht.

1610 **RUSLAND.**

Niet Petersburg maar Petrograde.

PETROGRADE, 1 Sept. (Reuter.) Bij Keizerlijke oekase is bepaald, dat de naam Petersburg voortaan is veranderd in Petrograde.

1615 **Rectificatie.**

Door een schrijffout is het telegram "Een Russisch rapport" in het avondblad van 31 Aug. dat van "Reuters Agency" afkomstig was, toegeschreven aan Wolff's Bureau.

ALBANIË.

1620 VALONA, 31 Aug. (W. B.) Volgens een Stefani-bericht is tusschen de Mohamedaansche opstandelingen en de bevolking van Valona een overeenkomst tot stand gekomen. De rood-zwarte vlag wordt geheschen en morgen trekken de opstandelingen als vrienden de stad binnen. Nadat de afzetting van den vorst en de regeering geproclameerd was, namen de notabelen van Valona onder groote geestdrift van de stad bezit.

1625

PORTUGAL.

Ex-koning Manuel's oproep tot de Portugeezen.

1630 Uit Lissabon wordt aan de "Westm. Gaz." geseind, dat in het blad "Restauracao" een brief is opgenomen van den ex-koning Manuel aan den royalistischen leider, kapitein Continho, waarin de gewezen koning de Portugeezen opwekt in het leger der bondgenooten te gaan strijden.

"Ik heb zelf", aldus eindigt het schrijven, "mijn diensten aan den Koning van Engeland aangeboden".

1635 **Draadlooze telegrafie.**

LORENCO MARQUEZ, 1 Sept. (Reuter.) De zegels, waarmede de vensters van de kamer, waarin het seintoestel der draadlooze telegrafie van het stoomschip "Kronprinz" was geplaatst, waren verzegeld, bleken bij aankomst verbroken te zijn.

1640 De Portugeesche autoriteiten lieten de draden en antennen wegnemen van alle schepen die hier en in de andere Portugeesche havens worden vastgehouden.

AMERIKA.

Het Amerikaansche Roode Kruis.

1645 WASHINGTON, 31 Aug. (Reuter.) Het Amerikaansche Roode Kruis heeft de pakketboot "Hamburg" van de Hamburg-Amerikalijn, die den nieuwen naam van "Red Cross" kreeg, gecharterd. De "Red Cross" zal Zaterdagmiddag naar Engeland vertrekken onder Amerikaansche vlag met verplegend personeel, dat onder leiding van Amerikanen staat. De "Red Cross" zal Europeesche gewonden verplegen zonder onderscheid van nationaliteit.

1650

TELEGRAMMEN.

De Paus-keuze.

1655 ROME, 31 Aug. (Reuter.) Sinds drie dagen is het regenachtig weer en waait de sirocco. In den namiddag begint de drukte. Rijtuiggen met bedienden van de kardinalen, die valiezen naar het Vatikaan brengen, rijden af en aan. Nieuwsgierigen verzamelen zich in de Fundamentastraat, waar troepen staan opgesteld. Patrouilles doorkruisen de straten. Karabiniers staan op wacht in de omgeving van het Vatikaan. Om drie uur veertig nadert kardinaal Mercier per rijtuig. Hij wordt eerbiedig gegroet. En nu komen de kerkvorsten geleidelijk aan. Om halfvijf kardinaal Maffi, die glimlachend de menigte toewuift met de hand; vijf minuten later kardinaal Ferrata, in levendig gesprek met zijn secretarissen, en onmiddellijk daarna kardinaal Gasparri. Het bijna gelijktijdig voorbijtrekken van deze drie tot paus verkiesbare kardinalen was

1660

aanleiding tot levendige gesprekken onder het publiek.

1665 **VISSCHERIJ.**

Duitsche logger binnengevlucht.

Gisteren kwam te IJmuiden binnen de Duitsche logger "Magdeburg" uit Emden, welke 4 weken op zee was en van een Nederlandschen logger had vernomen dat er oorlog was uitgebroken. De schipper achtte het daarom wenschelijk een neutrale haven binnen te loopen. Weliswaar had hij voor acht dagen twee oorlogsschepen en vier torpedobooten – waarvan de nationaliteit niet kon worden vastgesteld – in volle vaart zien passeeren, doch deze lieten het schip ongemoeid. De bemanning bestaat geheel uit 14 Duitschers, van wie 7 dienstplichtigen.

1675 **AVONDBLAD. Tweede Blad.**

Nederland en de Oorlog.

Uit Maastricht.

Onze correspondent seint: Hedenmorgen is per extra-trein een transport vluchtelingen naar Oldebroek vertrokken. Officieel waren het ruim 300, maar op het oogenblik van vertrekken gaven velen er de voorkeur aan weer naar hun woonplaats terug te keeren. Ze vonden het zoo ver. Zoodat er ongeveer 250 weggingen. De kapelaan van Visé, die gisteravond een aangrijpende toespraak hield op de speelplaats der rijkskweekschool, is ook mee. Op een schoolbord hadden de vluchtelingen geschreven: "Des réfugiés belges adressent leurs plus sincères remerciements aux membres du comité pour la bienveillance et la delicate attention, qu'ils ont eu pour eux. En quittant, ils crient tons: vive la Hollande, vive la Reine Wilhelmine." Het afscheid van de dames en heeren was aandoenlijk. Het weer was frisch; velen die het koud hadden, kregen nog een extra cape of jas. De gewonde militairen uit de ambulances van mevrouw Seydlitz en van minister Regout zijn allen naar het hospitaal van de Augustijnen overgebracht. In het geheel zijn er nog 80 gewonden in de stad, van welke 20 in het gesticht Calvariënberg. Niettegenstaande de scheepvaart op de Zuid-Willemsvaart en het kanaal Luik-Maastricht geopend is, wordt er geen druk gebruik van gemaakt. Wel worden sleepbootjes geschut die naar het noorden gaan, maar naar Luik zijn het in hoofdzaak de bootjes der firma Bonhomme, die geregeld den dienst doen. Vele geladen schepen liggen nog in de haven en de Zwanegracht. Sommige hebben lading in waarvan doorvoer verboden is, andere durven zich niet goed den kant van Luik uit wagen. Als een opmerkelijk verschijnsel dient, dat een fietser, die over de Belgische grens ging, in Belgisch Limburg daar door Belgische douane geweerd werd, omdat zijn fiets niet geplombeerd was, terwijl dit op Duitsch gebied niet noodig is.

Voor de militairen.

Het damescomité te Zeist voor de vervaardiging van sokken enz. voor militairen ontving nog mededeeling van de vorming van sub-comités in tal van gemeenten. De loge "Ultrajectina" te Utrecht zond een keurige verzameling sokken, hemden en broeken. Hoe de militairen de toezendingen waarden blijkt o.a. uit een dankbetuiging, ondertekend door 50 militairen uit Tilburg. Het is wellicht goed te vermelden, dat de kledingstukken gratis worden toegezonden. Commandanten, die zendingen verlangen kunnen zich wenden tot mevr. Luiking te Zeist. Als bijzonderheid kan nog vermeld worden, dat het comité een zending ontving van een 92-jarige dame te Amsterdam, die vol ijver is voor verzorging van onze militairen. Te Helder werd gisteren voor de manschappen van leger en vloot een concert gegeven in de Nieuwe kerk der Hervormde Gemeente. Zeer velen, vooral van de landmacht, officieren en soldaten, waren aanwezig. Nadat staande het Wien Neerlandsch Bloed en het Wilhelmus waren aangehoord, werden eenige gewijde liederen gezongen door mevrouw Van Maanen-Martin, terwijl de heeren Bakker en Luca de aanwezigen op orgel- en viool-solo's vergastten. De bedoeling is elke week een dergelijk concert te geven.

Internationaal verkeer met motorrijtuigen.

Ingevolge beschikking van den Minister van Financiën zullen "Carnets de passage en douanes" in het vervolg niet alleen vreemdelingen, die tot het doen van eene reis hier te lande met een motorrijtuig het Rijk binnenkomen, ontheffen van het stellen van zekerheid, maar zullen deze carnets door vreemdelingen ook kunnen gebezigd worden tot het doen van verschillende reizen hier te lande, b.v. van België via Nederland naar Duitschland en terug.

Laatste Berichten.

Op het Westelijk oorlogstooneel.

1730 **Gevangen Russen.**

BERLIJN, 1 Sept. (W. B.) De groote generale staf meldt: Volgens de later ontvangen berichten van het hoofdkwartier is het aantal gevangenen in den slag bij Gilgenburg-Ortelbsburg nog grooter als tot dusver bekend was; het bedraagt 70,000 man, onder wie 300 officieren. Het geheele Russische artilleriemateriaal werd vernietigd.

1735

BEURS EN NIJVERHEID.

Verlenging van het Engelsche moratorium.

LONDEN, 1 Sept. (Reuter.) Lloyd George deelde in het Lagerhuis mede, dat de regeering besloot het moratorium in zijn tegenwoordigen vorm te verlengen voor tenminste een maand. Het Huis besloot uiteen te gaan tot 9 Sept.

1740

De Engelsche geldmarkt.

De Engelsche Bank heeft medegedeeld, dat pre-moratorium wissels die niet op den vervalldag worden betaald en waarvan her-acceptatie wordt geweigerd, door de firma's welke wissels bij de Bank verdisconteerd hadden, teruggenomen moeten worden. De Bank neemt dus voor die wissels niet langer de verantwoordelijkheid voor eventueel verlies op zich. Deze aankondiging geeft in Londen aanleiding tot veel commentaar. Sommigen meenen dat de aandrang om van pre-moratorium papier af te komen de Bank, en de regeering die haar tegen verlies garandeert, blijkbaar te machtig begint te worden. Anderen zijn van oordeel dat de maatregel slechts is genomen omdat de Engelsche Bank niet is ingericht op de behandeling van de groote hoeveelheid extra werk die deze formaliteiten geven. Het schijnt echter wel zeker dat de maatregel inderdaad neerkomt op een gedeeltelijk intrekken der vroeger verleende faciliteit. In bankkringen meent men dat de aankondiging dan alleen diende te gelden voor wissels die nu nog worden aangeboden en niet voor reeds verdisconteerde, waarbij aanvankelijk geenerlei voorbehoud was gemaakt. Zaterdag noteerde particulier disconto te Londen voor postmoratorium wissels $4\frac{1}{2}$ - $5\frac{1}{4}$ %, geld op korten termijn $2\frac{1}{2}$ -3%, geld voor een week fixe $3\frac{1}{2}$ - $3\frac{3}{4}$ %. Ten gevolge van het groote aanbod was geld echter tot deze koersen nauwelijks te plaatsen.

1760

Het Fransche moratorium.

In Frankrijk is tot een wijziging in het moratorium besloten, waardoor gedeeltelijk tegemoet zal worden gekomen aan de wenschen die in handelskringen zijn geuit. Het opnemen van depositos zal gemakkelijker worden gemaakt, voor zoover de gelden noodig zijn voor loonbetalingen of aankoop van grondstoffen. Het bedrag dat voor persoonlijke behoeften mag worden opgenomen en dat tot nu toe op een maximum van frs. 250 was vastgesteld, wordt met 10% verhoogd. Verder kan niet worden gegaan, met het oog op de positie der credietinstellingen en de wenschelijkheid om de eischen aan de Fransche Bank, bij welke de particuliere banken op hun beurt moeten aankloppen, niet te zeer te doen stijgen. Hiertegen moet ook met het oog op de eischen der nationale verdediging worden gewaakt, m. a. w. de regeering heeft de Bank zelf te zeer noodig voor het verleenen van voorschotten. De coupons der leeningen van de Fransche spoorwegen, die van het Crédit Foncier en de stad Parijs zullen op tijd worden betaald. De Fransche minister van financiën heeft er bij de directie der Fransche Bank en bij de groote credietinstellingen op aangedrongen op zoo ruim mogelijke schaal handelspapier te disconteeren, ten einde den voortgang van het economisch leven mogelijk te maken en de zware financieele crisis waaraan Frankrijk ten gevolge van den oorlog ten prooi is gevallen, althans zooveel doenlijk te verlichten.

1775

Nietigverklaring van concessies in Mexico.

Aan "Fin. Times" wordt gemeld dat volgens een officieele mededeeling het nieuwe bewind in Mexico alle contracten die door de regeering van Huerta zijn gesloten en alle concessies die door dat bewind waren verleend, nietig zal verklaren.

1780

Fransche Rente.

PARIJS, 1 Sept.. (Reuter.) 3% Fransche Rente à contant -.

1785

Amerik. Telegrammen.

New-York, 31 Aug. (R. O.) Tarwe. De termijnmarkt opende willig, had hetzelfde verloop als de markt te Chicago en sloot prijshoudend. Loco onregelmatig. Zichtbare voorraad in de Ver. Staten, voor binnenlandsch verbruik 31,535,000, en in entrepot 222,000 bushels, denzelfden dag vorig jaar Ver. Staten voor binnenlandsch verbruik 44,561.000, in entrepot 325,000 en Canada 2,640,000 bushels. Uitklaringen naar Europa in de afgelopen week 10,305,000 bushels, dezelfde week vorig jaar 6,741,000 bushels.

1790